טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה

א ומליל יי עם משה בתר דמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון

לקט בהיר

א) פשוט נראה שקושייתו של רבינו רש"י הוא מה שאמר הכתוב אחרי מות, מה נפ"מ מתי היתה הדיבור, ונפרט מה שאמר הכתוב בקרבתם וגו', אבל מקור דברי רש"י הוא מת"כ, ושם מבואר הקושיא מה נאמר לו בדיבור ראשון, כלומר ב' דיבורים נאמרו כאן, שנפסוק הב' התחיל עוד הפעם ויאמר ה' וגו', ועל זה סובב והולך כל הפרשה, ולא ידענו מה נאמר לו אחר וידבר ה' שנפסוק א', וא"כ מוכיחים הדברים שגם קושיא שהקשה רש"י הוא עז"ש, ונדחקו מפרשי רש"י לישב ב' המאמרים על פי מידתו של ר' אלעזר בן עזרי', והיותר פשוט שלא הזהיר הקב"ה ב' פעמים רק פעם אחד ומיד הזהירו כמו רופא האחרון, אלא כדי להבין הדבר על בריו הביא ראב"ע במשל שלו ב' רופאים, ויהיה פי' הכתוב עז"ש. וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן (ומה דיבר אליו) בקרבתם לפני ה' וימותו (פי' אחר לו שמיתת בני אהרן היה בשביל שנכנסו לפנים שלא בשעה שנצטוו) זהו שנאמר לו בדיבור ראשון, ואחר זה נא מאמר השני שאהרן לא יעשה כן שלא ימות כדרך שמתו בניו, וזה מתורץ ב' הקושיות למה לאריכות הלשון ומה נאמר לו בדיבור ראשון (כ"י - אוה"ח). ונראה עוד לומר בזה, שר' אלעזר בן עזריה לשיטתו אזיל, שבת"כ הובא דעתו שאזהרת ואל יבא בכל עת נאמרה לאהרן ולבניו קודם מיתת נדב ואביהוא (הגם שלא מצינו אותו בכתוב), והעובדא דהיינו שהוא במיתה היה אחר מיתתן, ולפי"ז נכון מאוד המשל שדומה לנמשל, שהקב"ה הזהיר ב' פעמים פעם הראשון (שאינו נכתב) היה כרופא הא' בני מיתה, והשני כמו שכתוב כאן במיתה כרופא השני (צל"ד), וכל זה לפי דברי חז"ל כאשר אמרנו אבל הפשטנים (עיין ספרנו) אמרו שאין כאן ב' דיבורים ולא היה קשה לרש"י הכפל של וידבר ויאמר, כי זה ממש כמו בכל התורה שוידבר הוא כלל ואמירה הוא הפרט, כלומר הקב"ה דיבר אל משה ואמר אליו כה וכה, וכל קושייתו של רבינו למה לנו לידע שהדיבור היתה אחרי מות, וגם אריכת הלשון בקרבתם וגו', ועל זה תירץ שמאחר שידענו שדיבור זה היה אחר מיתת בני אהרן אשר מתו בשביל קרבתם ממילא ידענו אמיתת פירושו של מאמר ולא ימות, שהכוונה בו שלא ימות כדרך שמתו בניו, והדברים אלו נראים כנים ומתאיים ממה שמסיים רש"י לכך נאמר אחרי מות וגו'. ולא שגירסא אחרת היתה לו להרא"ם בת"כ וברש"י עי"ש שהאריך: ב) פי' במקום לא, שישנם דירות ובתים בנויים בעומק האדמה ומיים הטבעיים ולחלוחית שתחת האדמה עולים ונמשכים בדופני הבית, וממתת זה האויר שבאדר לא ומצוון וקשה להולמו אפילו לבריאים:

אור החיים

טז) **א. וידבר** ה' וגו'. צריך לדעת מה נאמר לו בדיבור זה. ב' לאיזה ענין ישמיענו הכתוב היות דיבור זה אחרי מות, מה לי אחר מה לי קודם. ג' למה הולרך לומר בקרבתם וגו', אם להודיע שמתו בשביל שנתקרבו לפני ה', הלא כבר הודיע הדבר במקומו (לעיל י' ג') ויקריבו וגו' אם זרה וגו', ושם הוא יותר מפורש הדבר ממה שכתוב כאן בקרבתם, שאין ידוע מה הוא הענין שעשו בקריבה זו שעליה מתו. ד' אומרו וימותו מיותרת אחר שהתחיל לומר אחרי מות בקרבתם וגו'. ה' אומרו וימותו* בתוספת וא"ו. ונראה שכוונת הכתוב הוא שבא הקב"ה להזהיר את משה שלא יתאוה בדעתו כי אולי שהוא יותר קרוב למלכות שמים ובכל ביתו של המקום נאמן (הוא) ויכול ליכנס אל הקודש פנימה, והגם שיש ה' על אהרן לא יתחייב הדבר שגם משה בכלל, כי גדול

אור בהיר

א) ולא אמר מתו.

אור החיים

משה דכתיב (במדבר י"ב) אם יהיה נביאכם ה' וגו' לא כן עבדי משה, אשר על כן דיבר ה' אל משה, והוא אומרו וידבר ה' אל משה פירוש אליו בא המלוכה), ואמר לו סמוך למיתת ב' בני אהרן דיבור זה), בקרבתם לפני ה' וימותו, פירוש הגם היותם בני אהרן ובתוספת מרובה היותם קרובים לפני ה' כמו שדרשו ז"ל (זבחים קט"ו) בפסוק בקרובי אקדש ואף על פי כן) לא חמל עליהם וימותו, הא למדת שלא יועיל היות האדם כל כך קרוב לה' כדי שיפרוץ גדר ליכנס לקודש פנימה. עוד נראה לומר שנתכוון באומרו בקרבתם על זה הדרך בהיותם יותר קרובים לה' מכל, הא למדת שאין קרובים מכם, שאם היה משה קרוב מכם היה הדבר נעשה בו כמו שאמר לו ה' (לעיל י' ג') בקרובי אקדש). ואולי כי כאן ביאר הקב"ה דבריו) אל משה, ועל פי הדברים האלה אמר משה לאהרן (שם) הוא אשר דבר ה' וגו', כי דיבור זה נאמר לו סמוך לקריבתם ומיתתם. והגם שכבר כתוב בתורה מיתת ב' בני אהרן, אין מוקדם ומאוחר בתורה). ובתורת הכהנים אמרו בסלקא דעתין דתיבת אחיך) בא למעט משה שאינו באזהרה ומותר לבא בכל עת, והעלו באמיתות הדרשא שתיבת אחיך באה לרבות הכנים שהם באזהרה ע"כ. וכפי זה לא נתמעט משה מאזהרה, ומעתה אין אני יודע מה דינו של משה אם הוא באזהרה או לא. והרב בעל קרבן אהרן כתב שפשיטא כי מי הכניסו עד שיצטרך להזהירו. ולפי מה שכתבתי הנה באה אזהרתו ביחוד בפסוק ראשון. ודברי בעל קרבן אהרן שאמר מי הכניסו אינם נראים). וכוונת התנא היא שלא בא הכתוב למעט משה מהאזהרה, ואין לנו מקרא לא למעט ולא לרבות, ובחר התנא לדרוש ביתור תיבת אחיך לרבות הכנים מלדרוש בה למעט משה. וכל זה לסברת האומר (ב"ר מ"ד ה') אחרי סמוך אחר מופלג, וכמו שהעתקתי מחלוקתם במקומות אחרים. אבל לסברת האומר אחרי מופלג אחר סמוך יתבאר הכתוב על זה הדרך שבא להודיעו) שמיתתם היתה על קורבתם לפנים בקודש, והגם שהתורה אמרה (לעיל י' ג') אם זרה, מודיעו ה' כי טעם מיתתם היתה על קרבתם לפנים*) הגם שלא היתה אם זרה, ואומרו וימותו, נתכוין להודיעו שלא יתאוה כי יתה מחשבתם לפועל שנכנסו לפנים אלא שנדחפו ומתו, והכוונה בהודעה זו לשלול לבל יתאוה אדם לפרוץ ולהתקרב הגם שימות, וזה ימלא בהיות לאדם בחינת החשק לא יחוש על עצמו ויתן נפשו, ודבר זה ימלא בבחינת החושק שיתן נפשו על הדבר הגם שידע שימות, לזה אמר לו וימותו פירוש וכבר מתו ולא השיגו מחשבתם להתקרב והבן. וזה לדעת ר' יוסי הגלילי

אור בהיר

ב) ולא לומר לאחרים, ע"כ לא נאמר בפסוק זה לאמר או דבר. שמעתי ולאיתי מקשים על רבינו בזה מתיקוני זוהר תיקון י"ח ח"ל דנביאים אחרנין לא הוו עתלין למתמי למלכא וסר באהרן דהוא עלאה מכולהו דאתמר ביה ואל יבא וגו' בזאת יבא אהרן וגו' ואינה (משה) בכל שעתא ושעתא ובכל יומא דאינה בני היתה עייל למחזי למלכא עכל"ק. והגם שאין עלי המלאכה לגמור ובפרט דברי זוה"ק שאינו רגיל על לשוני, עכ"ז מתמת תומר הענין שאנה ואומר בדרך אפשר שדבר המגיד מעניינו הוא, עיין שם מלפניו ומלאחריו ותראה שאין האמאר נאמר בפשטות, ואין המכוון לומר שאמרע"ה נכנס בכל עת עם גופו הק' בק"ק, ומפשטיות דברי תורתינו הק' לא נשמע כן, כגון (במד' ז' פ"ט) ובבא משה אל אהל מועד וגו' וישמע וגו' מבין שני הכרובים, וכן דברי רז"ל מלאים שמשה בא אל אהל מועד, אבל ק"ק מאן דכר שמיה, וי"ר שלא נאמר דבר אלא כרצונו. ג) פי' עד תיבת אהרן הוא מאמר הכתוב שה' דיבר למשה ומתי דיבר, ומתיבת בקרבתם והלאה היא מאמר אשר דבר ה'. ד) ויהיה פי' לות ב"ת של בקרבתם אע"פ שהיו קרובים, ופי' וא"ו של וימותו אעפ"כ מתו. ה) ולפי"ז פי' ב"ת של בקרבתם בשביל קרבתם, ופי' וא"ו של וימותו ע"כ מתו, וא"כ הוא משה קטן מהם ונכלל בתוך האזהרה, וגם לפי דרך זה מתיבת בקרבתם והלאה הוא תוכן הדיבור שאמר ה' למשה. ו) דבריו הסתומים, שאמר ונקדש בכבודי, ומשה לא ידע פירושם עד עתה. ז) ופסוק זה נאמר קודם פסוק ויאמר משה אל אהרן הוא אשר וגו'. ח) המיותר. ט) כמו שאמרנו שמשה למעלה מאהרן, ואם הכתוב לא אמרו מהיכי תיתי לאתקוי, ובהתירו עומד. ודע שרבים ממפרשי תורת הכהנים לא אמרו כן, אלא גם למשה התורת הכהנים יכול משה לבא בכל עת, וגברא אגברא קרמית. י) קודם שלוה על אהרן שאל יבא בכל עת אל הקודש. יא) וגם לדרך זה היא אזהרה למשה שלא יתקרב, אפילו בלא אם זרה, ואפילו רוצה למסור נפשו, וגם לדרך זה תוכן הדיבור אשר דיבר ה' למשה הוא מתיבת בקרבתם והלאה.

אור החיים

דקשה לפי זה היה לו לומר אחרי מות שני בני אהרן אחר דבר[יא]) וגו', או אחר אומרו וידבר. וראיתי בסוף הברייתא דרבי אלעזר בן עזריה שגמר אומר וזה לשונו וזה זרזו יותר מהראשון לכך נאמר ויאמר וגו' דבר אל אהרן שאמרתי לך (שמות ד' י"ד) הלא אהרן אחיך הלוי וראך ושמח בלבו, ואל יבא וגו' ואם בא הוא מת עכ"ל. צריך לדעת מנין מצא לומר שאמר לו ר' הלא וגו' וראך וגו'. והיה נראה שהוקשה לו יתור תיבת אחיך, ולזה דרש אחיך שאמרתי לך הלא אהרן אחיך הלוי, והכוונה הוא כי יפחידו שלא יארע לו כמו שארע לבניו, והלך שממנו יתחייב אמר לו כל זה הוא לצד היותו אחיו אחוב נכונה ונאמנה[יב]), אלא שקשה כי בתורת כהנים דרש מאומרו אחיך לרבות בני אהרן וכמו שכתבתי למעלה, ואפשר דדרשינן שניהם ודוחק. ונראה שכוונת המאמר הוא ממה שאנו רואים שר' אומר למשה מה שצריך שיאמר לאהרן שלא יומת כבניו, ומן הראוי היה לו לומר זה אחר ויאמר ר' דבר אל אהרן[יג]) לא מקודם, לזה אמר כי להיותם ב' אחים הנעימים אוהבים זה את זה כאומרו הלא אהרן אחיך הלוי ורמז לו (זבחים ק"ב) שיטול כהונה ולא הקפיד[יד]), גם אהרן בראותו אחיו הקטן יגדל ממנו ואף על פי כן שמח בלבו, אשר על כן הוא אומר למשה דבר הנוגע לאהרן, ונחכוין ר' בזה להיות כולם כאיש אחד, ואם נאמר שמה שדרשת דבר אל אהרן שאמרתי לך הלא אהרן אחיך וגו' הוא דרשה בפני עצמה ואינה גמר דרשה שלפניה[טו]) נראה כי אומרו ואל יבוא בתוספות וא"ו[יו]). ולפי פשט הכתוב נראה לומר כי באומרו ואל יבא בתוספת הוא"ו ולא הספיק לו לומר אל יבא, לרמוז שלא יוסיף הוא לעבור עליו מה שעבר על בניו, וכפי זה היה לו לומר אחרי מות שני בניו, כי עיקר הזירוז מה שיאמר משה לאהרן לא מה שדיבר ר' אל משה. לב) שגם הוא בשראה אותו שמת, ע"כ גם משה לא יתנגד ממנו הטוב וחרוז. לג) כמו שהקשינו. לד) כמו שדרשו ז"ל שראוי היה להיות לוי ואתה להיות כהן ועל שקרבת לשליחתי יהיה לחפץ, ולא הקפיד משה רע"ה. לה) ואין כוונתם לתרץ קושיתינו שהיל"ל אחרי מות אחר אומרו דבר. לו) פי' א"ש הוא"ו, מאמר שהם ב' דרשות הוא דבר טופף. או אפשר של"ל מאומרו, ופירושו: נראה לי שיעלה לרז"ל לדרוש כן מאומרו בתוס' וא"ו: לז) א' לא יבא, ב' אם יבא יומת, ג' יומת כדרך שמתו בניו. לח) זה מרומז בתוס וא"ו של ואל יבא כנ"ל.

אור בהיר

לא) עז"ה דבר אל אהרן אחיך אחרי מות שני בניו, כי עיקר הזירוז מה שיאמר משה לאהרן לא מה שדיבר ר' אל משה. לב) שגם הוא בשראה אותו שמת, ע"כ גם משה לא יתנגד ממנו הטוב וחרוז. לג) כמו שהקשינו. לד) כמו שדרשו ז"ל שראוי היה להיות לוי ואתה להיות כהן ועל שקרבת לשליחתי יהיה לחפץ, ולא הקפיד משה רע"ה. לה) ואין כוונתם לתרץ קושיתינו שהיל"ל אחרי מות אחר אומרו דבר. לו) פי' א"ש הוא"ו, מאמר שהם ב' דרשות הוא דבר טופף. או אפשר של"ל מאומרו, ופירושו: נראה לי שיעלה לרז"ל לדרוש כן מאומרו בתוס' וא"ו: לז) א' לא יבא, ב' אם יבא יומת, ג' יומת כדרך שמתו בניו. לח) זה מרומז בתוס וא"ו של ואל יבא כנ"ל.

אֶשְׁתָּא נוּכְרִיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ: ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּל עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יֵהֵי עָלַל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגָּיו לְפָרְכְתָּא לְקֳדָם

וַיָּמֻתוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי

רש"י

(ב) **ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא.** שלא ימותו[ג]) כדרך שמתו בניו (ת"כ):

לקט בהיר

ג) מאמר זה סיום והמשך ממאמר הקודם (וכן יש מי שאומר שהציון טעות הוא ואין זה דיבור המתחיל חדש שלא מאמר אחד עם מה שלמעלה), גם רצונו בזה (לפי המדרש) לתרץ את הוא"ו של ואל יבא, כי מוקשה הוא, שבהתחלת המאמר היל"ל דבר אל אהרן אחיך אל יבא בלא וא"ו, ופירושו שהלא כבר אמרתי לך בדיבור ראשון שבני אהרן מתו בשביל שנכנסו בלי רשות וצוי לזה אני אומר לך באמירה זו „ואל" יבא שלא יוסיף גם אהרן לעשות כן כדי שלא ימות (אוה"ח):

אור החיים

דמיון הרופא הג' שזרזו יותר מכולן:

ב. ויאמר ה'. טעם לשון אמירה[טז]), לצד שהאזהרה באה בתוקף שאם יבוא ימות כמו שדרש רבי אלעזר בן עזריה. לזה הודיענו כי אין זה אלא חיבה יתירה כדרך הרופא שמשחדל לזרז החולה לבל ימות, וכדמיון רבי אלעזר בן עזריה, והוא מה שרמז בלשון אמירה. או ירלה כי ר' גדל ורמס את משה שגם דיבור הנוגע לאהרן לבדו לא דיבר ה' עם אהרן אלא אל משה, והוא אומרו ויאמר ה' אל משה על דרך (חבוה כ"ו י"ח) וה' האמירך, ותמצא שאמרו ז"ל (ריש ת"כ) שאפילו במקום שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן הכוונה בו למשה שיאמר לאהרן, וזה לך האות שאפילו מצות אהרן לא נאמרה לאהרן, ואם היה ה' מדבר עם אהרן לא היה צריך לצוותו על ידי שליח: **ואל** יבא. אמר וא"ו בתחילת דיבור, מלבד מה שהתנו למעלה, נראה עוד **לומר** כי לצד שקדש משה ואמר לאהרן ביום א' למשיחתו (לעיל ט' ז') קרב אל המזבח ועשה וגו' משמעות הדברים יגידו כי למזבח יקרב ולא לפנים מן המזבח, ואמרו מאורי עולם שהם רז"ל (פסחים מ"ח:) כי לאו הבא מכלל עשה עשה, ומעתה הרי קדש לו על הכניסה עשה, לזה הוסיף כאן לאו על הדבר ואמר ואל יבא:

בכל עת[יז]). אבל יש עת שיבא בה[יח]), והוא מה שאמר אחר כך בזאת יבא וגו' אחת בשנה. ועשה שהקדים ואל יבא בכל עת קודם מצות ביאתו אחת בשנה[יט]), לומר אם לא יבא בכל עת אז יזכה לבא בעת ההיא אשר אני מצוך, ואם יבא בעת אחר לא יבא בכל עת אפילו בעת הרשיון. ודקדק לומר בכל עת[כא]) דרשו רז"ל (ת"כ) שבא לאסור אפילו ביום"כ עצמו לא יכנס[כב]) אלא לדברים הרשומים בכתב אמת להקטיר ולהזות, ולדרך זה הרווחנו דקדוק נכון אחר בתוספת וא"ו של ואל יבא, לומר מלבד אזהרת יומות השנה עוד מוסיף לומר שאפילו ביום עצמו לא יבא, ואזהרת שאר ימים דרשו ז"ל (ת"כ) מהפסוק עצמו שאמר אל הקדש ולא הספיק לומר מביית לפרוכת ומובן המקום אשר יצוה עליו. ואל יקשה בעיניך הקדמת הוא"ו[כג]), כי כן דרך הכתוב, ובמקומות אחרים

אור בהיר

טל) פי' שיבה ממקום אחר שאמר וידבר. מ) ומה יהיה מקר מן הכתוב אם יאמר ואל יבא אל הקודש. מא) וכאילו אמר לא בכל עת יבא, שאם תאמר בכל שום עת לא יבא, **מא** אמירה בתה שאמר בזאת יבא וגו'. מב) הלא יותר טוב היה אם יאמר בזאת יבא ולא תוך ממנו. מג) והוא בכלל מיותר, שהיל"ל אל יבא כי אם בזאת. מד) ולפי דרוש זה פי' בכל עת ממש בכל שום עת. מה) פי' זכרון כל השנה שהיא תיבת אל הקודש הוא מאומר בכתוב מהוא"ו, וא"כ איך אנו אומרים וא"ו מוסיף, ופירושן של הדברים הוא, שאם לא יאמר הכתוב מיבה מיוחדת אל הקודש, היינו אומרים שפי' בכל עת הוא תוך מיוה"כ, והיתור מלמדינו לומר

הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר

כַּפְּרָתָא דִי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֶנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית כַּפֹּרְתָּא: ג בְּדָא יֵהֵי עָלֵל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי

לקט בהיר

ד) ר"ל הכוונה הוא הדיוק שיצא מן הכתוב, ואין כוונתו מה שאמר בפירוש שאם לא בא לא ימות, כי פשיטא הוא, ומהיכי תיתי ימות (ג"א), ועוד יש כוונה בדברי רבינו ממה שמשנה לשונו ולא אמר כבשאר מקומות אבל אם יבא ימות לשון עתיד, אלא אמר אם בא הוא מת לשון הווה, לפי שאין זו מיתה בידי שמים כמו בשאר מקומות כגון מחוסר בגדים, שאם יבא זמן משלוש פורענותו (לא עתה) ימות, ויכול לפעמים לבטל עונשו בתשובה כרחוי או בפדיון או ביסורין וכדומה, אבל מיתה זו מיתה פתאומית מיכף ומיד כמו שהיה בנדב ואביהוא, וכמו שהוכא מעשה ביומא ע"ט (נח"י), עוד אשמעינן שאין זו הבטחה שבזכות שמירת המצוה לא ימות עולמית (ב"ב): ה) תיקון כאן רבינו ד' דברים, א) אין הדגוש מונח על תיבת בענן לומר בעבור „שבענן" אני נראה אם לזה לא יבא, אדרבה, זה היה נותן טעם להפך שיכול לבא שאין שכינתו בהתגלות כל כך רק בענן, אלא נדגש תיבת נראה, לומר שמה שנראה אם הענן אין זה כמו שאר עננים אלא אני בכבודי כביכול אם בענן זה, ב) הגם שתיבת נראה הוא לשון עתיד בא העתיד במקום הוה כמשפטו בכמה מקומות ופירושו תמיד אני נראה, ג) אות בי"ת של בענן אין פירושו בתוכו, שאין הגשמי הכיל את הרוחני ואין לרוחני מקום מוגבל, אלא פירושו „עם", כלומר כשעמוד הענן אם זה סימן שאני אם, ד) אמר „עניי" ענן שלי לאפוקי ממדרשו שפירוש בענן ענני של קטורת שיעשה אהרן, ומה שאמר אלא „יראה" זה פירושו של בכל עת (ראי"ם), ולפי שכל זה דומק הוא, שלא היה לו לומר בכלל תיבת בענן ולא היינו צריכים לכל זאת, לזה הביא המדרש (ג"א): ו) ולא בשאר יומות השנה אפילו בענן (וכמו שמבאר בדיבור הסמוך) ולא ביוה"כ בלא ענן, ולפי מדרש זה תיבת „כי" אינו נתינת טעם, אלא הוא „אלא", והוא אחד משימושי כי שפירושו „רק", גם לפי דרוש זה אין פי' תיבת אראה כמשמעו, שהלא אסור לו לראות (ולזה הוא מתשיך בקטורת), אלא פירושו יכול הוא לבוא ומצווה הוא לבא, וגם בזה צריך תיקון, שאין הפי' שבשעת שיבא יבא עם ענן הקטורת, הם מלהזכיר, שזו דעת הצדוקים למקן מבאור, אלא פירושו כשמוכן ועומד הוא לעשות ענן הקטורת אז בהכנה זו יבא (ראי"ם): ז) אין דרכו של רבינו להביא גמטריאות, אלא דקשה לו לשון בזאת, ולא אמר באלו, ועל קושיא זו אפשר לומר ששייך על העבודה כלומר בעבודה ובהכנה זאת, אבל בכלל מיותר הוא ההקדמה הזאת, הלא אמר הכתוב בפרטות בפר בן

רש"י

ולא ימות. שאם בא הוא מת (ת"כ): כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם חכר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו, ומדרשו* (ת"כ - יומא נ"ג) לא יבא כי אם בענן הקטורת ביום הכפורים: (ג) בזאת. גימטריא שלו: ד' מאות ועשר, רמז לבית רלאשון* (ויק"ר): בזאת יבא אהרן וגו'. ולפי זו לא בכל עת כי אם

שיטתי נתיתאות • ור"ל. • לשני בית הראשון.

אור החיים

כארכתי בהוכחת הדברים:

כי בענן אראה[מי]). פירוש לגד שקדם הכתוב ואמר (ע' כ"ג) וירא כבוד ה', הודיע כי לא בחינה זו לבד היא הנמצאת בפנים אלא בחינה גדולה אור עליון, כי גבוה מעל גבוה שומר, והוא אומרו אראה[מי]) על הכפורת:

ג. בזאת יבא אהרן. טעם שהזכיר אהרן ולא סמך על זכרונו בתחלת ענין, לגד שמה שקדם במצוה לא היה אלא לאהרן לבדו שלא יכנס ולא ימות, ואין מצוה זו מוגעת לזולתו, ומכאן ואילך לא לאהרן לבד בא המצוה אלא גם לכל ישראל כי הוא צורך ישראל לכנס לבית קדשי קדשים לכפר

אור בהיר

שפי' בכל עת אפי' ביוה"כ עצמו. מז) ומה נפקא לן אם בענן אם לא בענן. מז) ואינו בא להדגיש תיבת בענן, אלא תיבת אראה, כלומר מה שאתם רואים הענן שוכן שם הוא מדריגה הגדולה.

לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ד כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ

לְחַטָּאתָא וְדֵכַר לַעֲלָתָא: ד כִּתּוּנָא דְבוּצָא קוּדְשָׁא יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסִין דְבוּץ יְהוֹן עַל בִּסְרֵהּ וּבְהֵמְיָנָא

רש"י

ביוה"כ, כמו שמפורש בסוף הפרשה[מ]) (כ"ט) בחדש השביעי בעשור לחדש[מא]): (ד) כתונת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים[מב]) שהוא משמש בהם בחון, שיש בהם זהב, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור[מג]) (ר"ה כ"ו.), אלא בד' ככהן הדיוט וכולן של בוץ[מד]): קדש ילבש. שיהיו משל הקדש[מה]) (ת"כ):

לקט בהיר

וגו', לזה הביא רמז זה, שפירושו בזאת" פעמים יבא אהרן והכתוב לא רמז כאן בית שני, שהלא אמר אל פני הכפורת וכפורת לא היה בבית שני (מהרי"א), ועוד שהרמז אומר מ"י שנה לעופין בלי הפסק, אבל אמר ההפסק אה"כ שיהיה עוד ומזה לא דיבר (ב"ב), אבל אזהרת שלא יבא פשיטא שלא אימעט בית שני מגימטריא של בזאת, שאין זה פשט הכתוב או דרוש, וכבר למדו חז"ל בת"כ מיפור אומרו אל הקודש שהוא הדין בבית שני (רא"ם), וז"ל המדרש: הכתוב מבשרו שהוא (אהרן) מי מ"י שנים וכי תעלה על דעתך שאהרן מי מ"י שנים, אלא מקדש ראשון ע"י שנמשנו בו בחמונה שמשו בו י"ח כהנים הוא ובניו ובן בניו עכ"ל, ור"ל שכל אלו בהנים גדולים נקראים בשם אהרן שהיו תלמידיו ותלמידי תלמידיו ודומין לו בצדקות ובחמונה (מ"ל): ח) והגם שבת"כ למדו חז"ל זאת מיפור אומרו בכל עת, שאפילו ביוה"כ לא יבא פעם שני, ומאומרו אל הקדש למדו שאר ימות השנה, הם למדו זאת לומר שעובר בלאו מה שלא נשמע מפסוק בעשור לחודש, אבל רבינו אין כוונתו כאן ללמד הלכות, אלא להשמיע פשט הכתוב שאומרו בזאת יבא אין פירושו בכל פעם שירצה, ועל זה מביא ראיה מכתוב מפורש (ג"א), והגם שבכר אמר זאת רבינו במאמר הקודש כי אם בענן הקטורת „ביום הכפורים" לא די לו בזה, שאם אפשר לטעות שהמדובר מענן הקטורת, אבל בפר בן בקר וגו' יכול ליבנס בכל עת (רא"ם): ט) וכתיב אם בפסוק ל"ד אחת בשנה: י) שאין לומר שהכתוב מגיד ושייר, שא"כ מאי למימרא, הלא ידענו שכל כהן חייב בבגדים אלו, אלא ודאי למעוטי בא שדוקא ד' אלו (ג"א): יא) פי' קטיגור מלך רע, סניגור מלך טוב, ומשל הוא זה, שמי שבבר הלך וקטרג על חבירו למלך שאמנו בנגדו שוב אינו יכול ליבך וללמד עליו זכות, שהלא בעצמו העיד שאין לו זכות ממה שקטרג עליו, והנמשל שהבגדים בעצמם מכפרין, כלומר אומרים להקב"ה שיכפר ולומדים זכות, והזהב שהבגל נעשה ממנו כבר בא לפני הקב"ה להראות מטאם של כלל ישראל שוב אינו מוחר ומגיד, והענן של עגל בכלל כבר נמחק ונתכפר, ונפרט לגבי אהרן, אבל מחמת שעדיין רישומו ניכר לא יעשה בזהב עבודת פנים של יוה"כ שתכליתו ומטרתו לכבן עוונותיהם של ישראל לגמרי כשבא, וכן שופר של ר"ה לא יבא מפרה לפי שהוא לזכרון ולהשתיק הקטיגור, משא"כ שאר העבודות, ומה שמביא לפנים מדם פר יוה"כ להזות (ופר הוא עגל) אין קפידא, מאחר שעתה דם שמו ולא פר (גמר'): יב) כן תרגם אונקלוס על תיבת שש ועל תיבת בד, ולא בגי לרבינו לומר ככהן הדיוט והוסיף לומר וכולן של דבוץ, לפי שאינו ממש ככהן הדיוט שהאבנטים שלהם היה בו גם צמר (מ"ל), והש"מ אינו יודע מאי קאמר: יג) זה פי' תיבת קדש בכל מקום, דבר המופרש ומובדל ומיוחד לאיזה צורך, וכאן מיוחד ומוקדש הוא לצורך נכבי גבוה, כלומר צריך לקנות אותו ממעות הקדש, וצריך הכתוב לומר זאת, הגם שכן הוא בכל בגדי כהונה, לפי שהפר של אהרן בא מממון עצמו של כהן גדול, אמר שאינו כן בבגדים (ג"א), ואם רצה להוסיף מוסיף משלו (גמר'), ואמר רש"י „יהיו"

אור החיים

עליהם אחת בשנה, ואלו האל לעמו לעשות החוקים האמורים שיכניסו אהרן בפר וגו' כתנת בד קודש וגו' ודרשו ז"ל (ת"כ) משל קודש שביא תרומת הלשכה, וכפי זה יתחייב הכתוב להזכיר שם המצוה בכינוי לכסה[מח]):

ד. כתנת בד קודש. טעם אומרו קודש בכתונת ולא הספיק במה שנאמר אומר בגדי קודש כסה. אולי שהש הכתוב שידון אדם בדעתו שלא

אור בהיר

מח) פי' שעד עתה דהיינו פסוק ב' היה צריך משה לומר רק לאהרן לנוכח, ולומר אליו בלשון זה אל „תבוא" אל וגו' ואין צריך להוציא תיבת אהרן מפיו, משא"כ פסוק ג' שהוא לכל ישראל צריך להוציא תיבת אהרן מפיו ולומר בזה הלשון בזאת יבא אהרן וגו'.

לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה אָדָם עַצְמוֹ קַבְרְגִיט הֵאֵיךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִצְוָה רַבִּי בְּנָאָה פְּתַר קְרָיָא בַּמִּשְׁנָיוֹת דַּאֲמַר רַבִּי בְּנָאָה לְעוֹלָם יַשְׁקִיעַ אָדָם עַצְמוֹ בַּמִּשְׁנָיוֹת שֶׁאִם יִרְתַּק יִפְתְּחוּ לוֹ אִם לַתַּלְמוּד לַתַּלְמוּד אִם לַהַגָּדָה לַהַגָּדָה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר עַמּוּד בַּרְזֶל מִשְׁנָה.

ו. רַבִּי יוּדָן פְּתַר קְרָיָא בְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת יֵשׁ בְּיָדוֹ בִּזְכוּת הַתּוֹרָה (דברים ד, מד) **׳וְזֹאת הַתּוֹרָה׳ בִּזְכוּת מִילָה** (בראשית

מסורת המדרש

ר״ב פתר קרייא במשניות ראה כ״ם לב. ירושלמי סוף הוריות. מס׳ סופרים פט״ו. ע״ע להלן כב. א. שאם ירתק עיין ב״ר מה. ה.

ו. ר״י פתר קרייא בכה״ג פדר״כ שם. יל״ש כאן תקצא (כה״ע). פס״ר שם. בזכות התורה וזאת התורה ע״ע ע״ז ב:. זוהר ח״ג פא: (ברע״מ). בזכות מילה פס״ר. פדר״כ. יל״ש שם. שמו״ר לח. ח.

בדרכם של קברניטין מנהיגי ספינות תעשה לך מלחמה ביצר הרע, **דאמר רבי יוחנן: לעולם יעשה אדם עצמו קברניט** — המתגבר להנהיג הספינה בין הרוחות וגלי הים, כן יתגבר הוא בין מקרי ופגעי הזמן ומפריעיו — **האיך יכול לעשות מצוה.**

רבי בנאה, פתר קרייא — מפרש את המקרא הזה הנדרש כאן, "בתחבולות" "בעשיית חבילות" (כדלעיל), ובמלחמתה של תורה, בפלפול ובסברא, הכתוב מדבר, וכלומר, "בתחבולות" — **במשניות,** על ידי שינון רב במשניות עד כדי בקיאות מושלמת בהן (וכדלעיל ג, א. עיי״ש), תוכל ללחום מלחמתה של תורה בפלפול ובסברא, שמכוח בקיאותך תבוא לידי הבנה עמוקה וישרה ואמתית, **דאמר רבי בנאה: לעולם ישקיע אדם עצמו במשניות** — תחילה, **שאם ירתק** — יסגר לפניו פתח במקצוע שבתורה מלהבינו והוא יתדפק ויצמד על פתח הדבר להבינו (עי׳ במפרשים), הרי משניות אלו שיהא בקי בהם הם — **יפתחו לו** — כל פתח לכל מקצוע שבתורה, להבינו, **אם לתלמוד** — לגמרא, פירושי המשנה וטעמיה וקביעת ההלכה על פיה, אם לזאת יפנה, היא תפתח לו — **לתלמוד, אם להגדה** — למדרשות, היא תפתח לו — **להגדה,** שכן הבקיאות לדעת יסודי ועיקרי הדברים בתורה, שהם סדורים במשנה, היא הפותחת פתח להבין ולהעמיק ולישר בכל מקצעות התורה, בפלפול עמוק וסמוך וישר לאמתה של תורה, וזהו: "בתחבולות תעשה לך מלחמה" — בעשותך לך חבילות של בקיאות תעשה מלחמה בפלפול (ידי״מ), וכן — **רבי אלעזר, בשם רבי יהושע בן לוי, אמר: עמוד ברזל** — שעליו נסמכים ובו תלויים כל ההבנות בתורה היא — **משנה** — שאדם נעשה בקי בה בתחילה.

ו. ואילו — **רבי יודן פתר קריא** — מפרשים את המקרא הזה (הנדרש כאן בסימן הקודם), לענין פרשתנו — **בכהן גדול בכניסתו לבית קדשי הקדשים** — ביום הכפורים, לעבוד עבודת היום לכפר על ישראל, ולהלחם בכך נגד השטן והמלאכים שרי אומות העולם מלקטרג על ישראל, כנדרש למעלה (בסימן ד.), ובמלחמה זו הכתוב הזה מדבר, ו"תחבולות" — עשיית חבילות, והרי "בתחבולות תעשה מלחמה", כשהוא נכנס למלחמה זו — **חבילות חבילות של מצות** — שמקיימים ישראל בכל ימות השנה — **יש בידו** — שהן "נכנסות עמו ומסייעות אותו" (שמו״ר לח, ח), להגן בעד ישראל ולסתום פיות המשטינים ומקטרגים ולכפר בעדם: **בזכות התורה** — שהיא רמוזה בתיבת "זאת", שנאמר: **"וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל"**, וזהו שהכתוב בפרשתו אומר: **"בזאת יבא אהרן אל הקודש"**, "בזאת", **"ואין "זאת" אלא תורה"** (ע״ז ב:), כאמור; וכן — **בזכות מילה** — שישראל מקיימים ושומרים, שגם היא רמוזה בתיבת "זאת" זו, שכך נצטוו עליה, כמו שכתוב

יז, י) ׳זֹאת בְּרִיתִי׳ בִּזְכוּת שַׁבָּת (ישעיה נו, ב) **׳אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת׳ בִּזְכוּת יְרוּשָׁלַיִם** (יחזקאל ה, ה) **׳זֹאת יְרוּשָׁלַם׳ בִּזְכוּת שְׁבָטִים** (בראשית מט, כח) **׳וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם׳ בִּזְכוּת יְהוּדָה** (דברים לג, ז) **׳וְזֹאת לִיהוּדָה׳ בִּזְכוּת יִשְׂרָאֵל** (שיר ז, ח) **׳זֹאת קוֹמָתֵךְ׳ בִּזְכוּת תְּרוּמָה** (שמות כה, ג) **׳וְזֹאת הַתְּרוּמָה׳ בִּזְכוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת** (מלאכי ג, י) **׳וּבְחָנוּנִי נָא בְּזֹאת׳ בִּזְכוּת קָרְבָּנוֹת ׳בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן׳.**

ז. מַה כְּתִיב לְמַעְלָה מִן הָעִנְיָן (ויקרא טז, ב) **׳וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ׳ אָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר לוֹ לֵךְ**

מסורת המדרש

ז. מה כתיב למעלה וכו׳ פדר״כ פכ״ז קע:. יל״ש כאן תקצא (כה״ע). שו״ט י (תאות ענוים) יל״ש תהלים תרנו.

בראש פרשת ציווי מילה לאברהם: **"זאת בריתי אשר תשמורו"**; וכן — **בזכות שבת** — שישראל משמרים ומקדשים ומכבדים ומענגים, שגם היא דמוזה בתיבת "זאת" זו, שכן הנביא אומר: **"אשרי אנוש יעשה זאת ... כל שומר שבת מחללו"**; וכן — **בזכות ירושלים** — העיר הקדושה, שישראל עולים אליה לשמוח בה׳ באכילת קדשיהם ומעשרותיהם ולחגוג מועדיהם בזבחי חגיהם, שגם היא רמוזה בתיבת "זאת" זו, שכן הנביא אומר מפי ה׳: **"זאת ירושלים"**; וכן — **בזכות שבטים,** שנים עשר בני יעקב, אבות שנים עשר שבטי ישראל, שיעקב אביהם ברך אותם ודיבר אליהם טוב, ועל זרעם לעולם, שגם הם וברכתם רמוזים בתיבת "זאת", שכן נאמר בסוף פרשת אותה ברכה: **"כל אלה שבטי ישראל, שנים עשר, וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם"**; וכן — **בזכות יהודה** — אשר בית המקדש וירושלים הם בארצו וממלכתו, והוא רמוז ב"זאת", כמו שנאמר בברכת משה לו: "וזאת ליהודה"; וכן — **בזכות ישראל,** העם כולו, שאינו מתערב בגויים, ורמוזה כנסת ישראל ב"זאת", כמליצת המשורר שהקב״ה אומר לה בחיבה: **"זאת קומתך דמתה לתמר"**; וכן — **בזכות תרומה** — שתורמים ישראל לכבוד ה׳, שהיא רמחה ב"זאת", כמו שנאמר במצוות אחת התרומות, היא תרומת המשכן: **"וזאת התרומה"**; וכן — **בזכות המעשרות** — שמפרישים ישראל לכבוד ה׳, ורמוזות ב"זאת", כמו שהקב״ה אומר לישראל ביד נביאו: **"הביאו את כל המעשר ... ובחנוני נא בזאת, אמר ה׳ צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה"**; וכן — **בזכות קרבנות** — שישראל מקריבין לה׳ במקדש בכל ימות השנה (עי׳ רז״ו), וביום הכיפורים הזה בעצמו (עי׳ יפ״ת וע״ל), שזהו שנאמר **כאן** בפרשתנו: **"בזאת יבא אהרן אל הקדש"**, והכתוב מפרט מיד את הקרבנות שהוא מקריב בעדו **ובעד** ישראל באותו יום, והרי לך "זאת" אצל קרבנות, והרי שבזכות קרבנות הוא בא, והם קרבנות של כל ימות השנה, הרמוזים כאן בתיבת "זאת" זו, ביתורה, כשאר הזכיות האמורות (רז״ו), וגם כפשוטו של מקרא בזכות קרבנות היום (יפ״ת).

ז. ועל דרך שנדרש **למעלה** (בסימנים הקודמים), מה רומז לנו ייתור הלשון **"בזאת"** דרוש עתה עוד: **מה כתיב למעלה מן הענין** — הזה, בפסוק שלפניו: **"אחרי מות שני בני אהרן ... ויאמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש"**, ולא אמר לו "צו את אהרון אחיך" שהרי הוא אזהרה ומצוה, **אלא** "דבר אל אהרן אחיך" (רז״ו), ולא אמר "אל יבא אהרן אחיך בכל עת אל הקודש" ואני יודע שעליו **לומר** לו כן ולצוותו על כך, אלא חילק ואמר "ואל" בוי״ו, כבא לומר שמלבד מה שידבר אליו, יוסיף לומר לו גם זאת שלא יבא אל הקודש, וכאשר — **אמר רבי אבין:**

הרה"ג רעפ"ר ש"י אלקוביץ שליט"א

כ' וימותו, והלא כבר הודיע ענין מיתתם למעלה במקומו.

ג) **במדרש** רבה (פ"כ ס"ח) אחרי מות שני בני אהרן, רבי שמעון פתח (קהלת ט ג) הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע, לצדיק אלו בני אהרן, לרשע זה עדת קרח, אלו נכנסו להקריב במחלוקת ויצאו שרופין, ואלו נכנסו להקריב שלא במחלוקת ויצאו שרופין. ותמוה מדוע השוה בעל המדרש את שני בני אהרן לעדת קרח.

ונראה דהנה שניו במס' יומא (דף יח:) מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה ואמרו לו אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששיכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. ולכאורה קשה מה מועיל השבועה הלזו שלא ישנה לעשות כדברי הצדוקים, והלא לדעת הצדוקים הוי כנשבע לבטל המצוה.

ותירץ מרן החתם סופר בתשובותיו (או"ח סימן קע"ו) דלא לחנם האריכו לומר אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחינו ושליח בית דין, משום דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה על ידי בית דין כמו שכתבו התוס' (יומא יב: ד"ה כהן), והצדוקים מודים שאין עבודת יום הכיפורים כשירה אלא בכהן גדול, ועל כן שלוחי בית דין מתנים עמו שאם ישנה דבר אינו שלוחם, פי' אינו כהן גדול, ונמצא העבודה פסולה, עכ"ד.

ולכוונה זו פתח הכתוב בפרשת עבודת יום הכיפורים וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו, להודיענו שחטאם של נדב ואביהוא היה שנתקרבו אל הקודש מעצמם מבלי שיהיו שלוחי בית דין, ולכן לא נתקבלה עבודתם לרצון ונענשו, ועל זה בא האזהרה לאהרן הכהן בבואו אל הקודש לעבוד את עבודת יום הכיפורים, שידע בנפשו אשר כוחו יפה לעבוד עבודת הקודש רק מפני שהוא שלוחם של ישראל ונתמנה בפה על ידי בית דין, אבל אם ישנה דבר מכל מה שנצטוה, שוב אינו שלוחם ותהא העבודה פסולה.

ועל זה דרש המדרש מקרה אחד לצדיק ולרשע, לצדיק אלו בני אהרן ולרשע זה עדת קרח, ואף על פי שחילוק גדול יש ביניהם, שהרי נדב ואביהוא היו צדיקים ונתכוונו במעשיהם לכבוד קונם, ועדת קרח הרשעים נכנסו להקטיר מחמת המחלוקת, מכל מקום מה שלא נתקבלה עבודתם לרצון אשה לה', הטעם בשניהם שוה, מפני שנכנסו מעצמם מבלי שנתמנו להיות שלוחי בית דין ושלוחי עם ישראל, ולכן יצאו שרופין כמו עדת קרח.

*

ד **בזאת** יבא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה, איתא במדרש רבה (פכ"א ס"ו) רבי יודן פתר קריא, חבילות חבילות של מצוות יש בידו, בזכות התורה, וזאת התורה (דברים ד מד), בזכות מילה, זאת בריתי (בראשית יז י), בזכות שבת, אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו (ישעיה נו ב), בזכות תרומה, וזאת התרומה (שמות כה ג), בזכות מעשרות, ובחנוני נא בזאת (מלאכי ג י).

ויתבאר על פי מה שכתב בעבודת ישראל (פ' בחוקותי) לפרש המשנה (אבות פ"ג מ"ב) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מורא הם את רעהו חיים בלעו. דהנה העובד מאהבה צריך שיהיה לו יראה המגביל ומצמצם האהבה, דאלולי היראה יוכל להתקרב אל הש"ית מרוב אהבה עד כלות הנפש, כענין שנאמר בנדב ואביהוא בקרבתם לפני ה' וימותו, שקרבו את עצמם יותר מדאי ונשאר נשמתם במקומם, וזה שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות, היינו

שיהיה לך שלימות של מלכות שמים מאהבה ומיראה, שאלמלא מורא"ה, אין זה הקב"ה, את רעהו זה העובד מאהבה, חיים בלעו, עכ"ד.

ויתכן להוסיף ולומר כי באם האדם עוסק בכל עת תמיד במצוות ומעשים טובים בפועל ובמעשה, דבר זה גם כן מונע בעדו לבל יתדבק בשורשו עד כלות הנפש, כי מאחר שבעולם העליון אין שייך לקיים מצוות ומעשים טובים, לכן לא תפרד הנפש מן הגוף לגמרי כדי שתוכל לסגל מצוות ומעשים טובים בעולם הזה.

וזה שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו, היינו שנדב ואביהוא נתקרבו אל השי"ת ברוב דביקות ואהבה עד שהגיעו לכלות הנפש, ועל זה ממשיך ואומר ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש, היינו שלא יתקרב אל הקודש באהבה רבה יותר מדאי, ובפרט ביום הקדוש בהכנסו לפני ולפנים בקודש הקדשים בל ידבק עצמו בגודל אהבה עד כלות הנפש, והעלה לזה בזאת יבא אהרן אל הקודש, ודרשו במדרש חבילות חבילות של מצוות יש בידו, כי על ידי שיעסוק תמיד במצוות ומעשים טובים לא תפרד הנפש מן הגוף להדבק במקור החיים, כדי שתוכל להוסיף בקיום מצוות ומעשים טובים בעולם הזה.

*

ושלח ביד איש עתי המדברה, איתא בגמרא (יומא עא.) אתי משלח, מלאו בשוק לכהן גדול, אומר לו איזי כהן גדול עשינו שליחותך, מלאו בביתו אומר לו מחיה חיים עשינו שליחותו. ויש להבין מפני מה כינה את הקב"ה בכאן דווקא בתואר הלזה מחיה חיים.

וי"ל על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בשמת משה (סו"פ בשלח) לפרש הנוסח בברכת מגן אבות, מחיה מתים במאמרו, כי באים הישראלי המתפלל לה' נפשו יצאה בדברו מגודל הדביקות לאהבתו ית"ש, והקב"ה מחיה אותו בבחינת והחיות רצוא ושוב, ולזה יתכוין מחיה מתים במאמרו, היינו אותן האנשים המתים במאמרו כשאומרים דבריו לפניו ית"ש, הוא מחיה אותם, עכ"ד. ואבותינו ספרו לנו מק"ז מרן הישמח משה זי"ע אשר הוא בעצמו היה בבחינה זו בשעת תפילתו במסירות נפש והתלהבות עצום, וכאשר הציו בין הארכים בחדרו ראו אותו בשעת קריאת שמע מונח על הארץ זמן ארוך בפישוט ידיים ורגלים בהתפשטות הגשמיות עד שעב רוחו אליו.

והנה הכהן הגדול מאחיו בשעת עבודתו הקדושה ביום הכיפורים בוודאי היה בבחינה זו שהיתה נפשו יוצאת ממנו מגודל אהבה ודביקות בה', ובפרט בהכנסו לפני ולפנים למקום אש להבת שלהבת בקודש הקדשים היה מגיע להתפשטות הגשמיות מגודל אור הקדושה העליונה, אלא שהפיח הקב"ה בקרבו חיות חדש בבחינת והחיות רצוא ושוב כדי שיוכל להמשיך בעבודת הקודש, ועל כן ממחרת יום הכיפורים כאשר מלאו האים המשלח וציקש להודיעו ששלח את השעיר לעזאזל, פתח ואמר מחי"ה חיי"ם עשינו שליחותו, וכינה את הקב"ה דייקא בתואר זה, לרמז על מה שנתן הקב"ה חיות חדש בכהן גדול כאשר יצאה נפשו מגודל הדביקות בעבודת יום הכיפורים.

*

וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו. דקדק באור החיים הקדוש, למה ציין הכתוב את ארץ מצרים באומרו

עליהם. ד"ח: **ב** בשלומה של מלכות. הוא המלך עם שריו ויועציו המנהיגים מלכותו ושופטים מתפרנסים בשלום המלך. כך פירשו המפרשים: הרי זה מוכן לגיס. דאין ליעצות גדולה ממי שאומרים לו ממה זהובים עמה אחת. וכל בחמנה יהיה שלך. והוא בטל. הוא ודלא מתלוצץ מן האוכים ומבזה לאחם. כן הבטל מדברי תורה אחר שיודע השכר הגדול הזה אינו כי אם לך לך. וכן אמר החכם אני לבריות מעלטונה של תורה. הרי קרא המבטל מדברי תורה שולב. כך פי' במד"ש

ר"ע מברטנורה

ב בשלומה של מלכות. ואפילו של אומות העולם: חיים בלעו. דכתיב (חבקוק ג') ותעשה אדם כדגי הים. [ע"ז ד' ע"ב] מה דגים שהים כל הגדול מתבלעו בולע את חבירו. אף בני אדם. אלמלא מורא של מלכות כל הגדול מחברו בולע את חבירו: יראי ה' איש אל רעהו. הרי כאן שנים שכינה ביניהם (מלאכי ג') שנאמר איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע (ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו). אין לי אלא שנים. מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה. שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר (איכה ג') שנאמר בשבתו לבד וידום כי נטל עליו. פירש הר"ב כאילו נתינה כל התורה כולה היתה בעבורו בלבד וכן פי' הרמב"ם. אבל גרסתו בגרסת הספרים שכתוב במד"ש בשם הרמ"ה וכ"כ בדרך חיים ד"ם גורסים מנין שאפי' אחד שיושב ושונה ממעלה עליו הכתוב כאילו קיים את התורה כולה

הקדוש ברוך הואה: **ב** רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות. שאלמלא מוראה. איש את רעהו חיים בלעו. רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה. הרי זה מושב לצים. שנאמר (תהלים א') ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה ביניהם (מלאכי ג') שנאמר איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע. אין לי אלא שנים. מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה. שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר. שנאמר (איכה ג') ישב בדד וידום כי נטל עליו. פירש הר"ב כאילו נתינה כל התורה כולה היתה בעבורו בלבד וכן פי' הרמב"ם. אבל גרסתו בגרסת הספרים שכתוב במד"ש בשם הרמ"ה וכ"כ בדרך חיים ד"ם גורסים מנין שאפי' אחד שיושב ושונה ממעלה עליו הכתוב כאילו קיים את התורה כולה

יכין תפארת ישראל יכין

[רמה, הם הקמים, [מאדנו]. ותולעים, הם הנחלים]: ה) והם מימי הים האמיקרסת רתחה בך, הכם לתוך הע מ ח ר, שמקון דין וכו', ואולי הסעה בחשבון, ואבדת במדי כל הנלחם הגדולה הסיה. ואמר לפני המפ"מ, ולא לפני הקב"ה. אלא ר"ל מי שיגלה חיב לפני המופס מדיין רשות ביהו להעתיק משפטו לפני המלך או לבקש חסד. ואם אבד משפטו גם לפני המלך יפתיק משפטו לפני הקיסר שהוא מלך מלכים. ואם גם לפני הקיסר אבד משפטו, ימסור דין לשמים, דבאין דין בארץ שוחר עומר ירא ושפוט. אלא כל זה במבסם אחרלי, אבל אז במשפט השמיימי הממב"מ כ"י יושב למבפט עליך והוא קדוש שאין אתאו יכולים לבדם כמלא כמו שנרגיטו בפגימותיו. הוא האמיתית הנמור בהרוחנים, שאין דרך לך להגלל בשום ענין בעולם: ו) ר"ל הוא מתפלל כן תמיד, עד שיתאחו שמך בשם הנאמר מ ת פ ל ל: ז) אפילו של אומות העולם [ירמיה כ"ט ט"ז]. אולם לא קאמר בשלום המלך. מדיעה שהמנהיגים רבים, הנחקים שבריומי בימים הקדמונים, וכמדינת [שוויץ] בזמנינו. אי מפוס שר' חכונת מי המלך לזמן הזורבן, ואז הישיב הקיסר נגד מלך [פילגעקעניג] בל"י, והוא הבלים בארץ. והנם מלכות כולו גם זאת הנהגה ולכן הזיהר על זה, משום שבעשם המנהיג אלו הלחמה כל אדם, כמו שאמן ריב"ז בזמן הזורבן [בגיטין נ"ו א']. ולא נבד מלכות, אלא גם כל מנהיג בעירו ועדתו נקרא בשם מלך והוא מתפלל בשלומם כדי שיהיה להם מנוח לפקח על מובת הכלל, ומב"ם עוסק מי שבדק בכל שבח לפו"מ ומאמר יה"ר בכל יום קריאת התורה בעד עמודי הארה לבעבור כי הם נושאי הנגות לפני בני דורם לנהגיהם בדרך ישרה: ח) ד' דברים הם שבעבורן יסל האדם לבטוח אלא ירע לו אחזק ממנו. (א) משום שהחזק הזהו, הוא גדול ונכבד בילאת שמים וארציות, אלא יאזל שבוח לחרע לשום אדם. (ב) משום שהוא אוהבו וריעו. (ג) בשהרעה הזהו בידו שיעשה לו, אפילו רעה גדולה עד מאד, עד שאפילו יהיה לב של החזק הזהו קשה כאבן, יוד לבבו מלרעת בה כן לחבריו. (ד) כם דע שבאדם הנרעע לא ישיג ע"י הרעה שיעשה, הגאה של כעס. ועל כעס, אמר החנא, שלא יועילו, בשלא ישיגו

ג"כ מורא של מלכות. ולבני קאמר, אפילו אינם, דהייט גדול ונכבד [כמו אינשי בכ"ג, דר"ל אדוני]: ט) שייט אוהבו: י) דשחת רחמיו לבלמו בעודו מי מרגיש כאב הבליעה ולא יחוס: יא) היינו שלא בלי הרגשת אעם הלעיסה, ולא אם שעוסה בהומנה החלם לרעהו בעבור הגאה מועשה. אולם רק הירלאה שיעבהו המלכות עבור זה, היא המעבהו מלהרע לך. ולכן לא די שהחפלל שלא יהא מריבה במלכות, והיה לאיתה מוסלה על הבריות, רק התפלל ג"כ שיהיה שלום והשקט לאמיתת בבריאת נופל, ובביהו, ועם שכניו ובארצו, כדי שיהיה לו מנוחה ופנאי להשגיח על מובת הכלל תמיד: יב) במנוחה ושלוה, שאין להם מניעה מלדבר בענייני התורה: יג) ר"ל ענין מענייני התורה [מענגלע:ענהייט] בל"ח, כמו ועל דבר אשר לא קדמו [דברים כ"ג פ"ה] דאפילו באין לומדים מיירי: יד) שאין זוכין לרגלות פני השכינה [פסופס דפ"ב ח'] דמדיהבים בשלום מעבודת ה' בלי הכרח מהתעסקות אחר, ס"ל כבודם ומתלוצים עליה. [והיה ח' שיחבר ושופק בפנייני פיפורי מפשיות וכדומה, מו"ל מס"ם בלון. לק יקם כ', מדשכחתה אינה מלויים, ואיכירו ולי"ו. דמס"ם מוחר לקיות בשבת לאור שבר כשאחר קורא אמו מעמדו [כלי"ח פ"י ס"כ]: טו) מדלא קאמר ולא לן, ס"מ דאפילו בלאמת לא לן, אלא שיעיבהו דומה לגן, דהייט שמספר מדברים אחרים שא"ל: טו) ר"ל יש הנאחה ערמית מהקב"ה עליהן. דהקב"ה מאיר עיניהם אפי': יז) דברי הא דקרא מחיר דברי מכחשי ההנאחה, שאומרים שאת עבוד אלהים וגו'. ומשחחת מחעסקין במחשבה מסוגעת הסיא בשעות הפיות, שאין להם עסק אחר. ומסיים הכחוב, לז, ר"ל בשעות הפיות שמדברים אלה לבחשים ההנאחה, נדברו ירלאי ה' וגו' ויקשב ה', ר"ל אומרים שהקב"ה שומע להם ומקשיב כל דבריהם, ולכן מחבשיים מלדבר אז דברי הבלי [בענין שיחי ה' לנגד חמיד, שהוא עיקר גחל בחורה] [ברים ח"ח]. ולכן ושמע ה' ראנם ויפיק שאלחם [כמו לשקו וכ' שומע, דר"ל [ערהפרנען בל"ח], ויכחב וגו': יח) ר"ל אף לאחר שאפילו בשאין עוסקים בעבודתו יה', מרהריים חמיד משמו הויה, שמורה הנאחה בכל הזמנים: יט) מוסף ע שכר [מ"ם כ"ו כ'], שפשיה שכינה עמו. אף דאין הרואי היה

[illegible]

ב ראשית אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות פ"ו דף ד' ע"ח: אבל שנים שיושבין כו' אין מלכות אף ר' ע"ח:

שנויי נוסחאות

הקב"ה. במתו"ו הוא הקב"ה: **ב** ר' חנינא. בכי"ק ובכל"י ר' חנניה. שאלמלא. בכי"ק שאלולי. איש את רעהו חיים בלעו. בכי"ק בלעונו וכ"ה במתו"ו (וכה בפעמים איש אל רעהו וכ"ה בהפי' סב). ר' חנינא ב"ת. בכי"ק ובמתו"ו ובכל"י ר' חנניה.. ובכון סוף. שיושבין. בכי"ק ובכל"י שהיו יושבין וכן בסמוך. ויש ביניהם דברי תורה. בכי"ק ובכל"י ועוסקין בדברי תורה: כפי' מתו"ו ועוסקין בתורה. שכינה ביניהם במתו"ו ובכל"י ..שרויה ביניהם וכ"ה בהפי' איש אל רעהו. בכי"ק ..רעהו וגו'. ספר זכרון. בד"ו ובמה שלום ובמבכ"ג בספר זכרון והוא ע"י בכ"ק שיהם מוגבים. (לפנינו) נמה שלום ליהוה וכדבור הקדוש. ולחושבי שמו (אין לי אלא שנים מנין שאפילו אחד כו'. בכי"ק ליהוה; במתו"ו ..ומנין אפילו.. וכ"ה בהפי' בס (ובס מקמע קמא כי לא הי' מין לפנין במקבוצת המלה אין לי אלא שנים וכתב עוד, אין לפ גורסין דבר זה (ומנין שאפילו כו' כי בשל עליו) בשפה ר' הבים ובאלר מפיות מודיקים אלא מביא ליראי ה' ולחושבי שמו'). ובהבה (בתורה). בכי"ק ושונה ויכחן. שהקב"ה קובע לו שכר. בכי"ק מעלה עליו הכחוב כאלו קיים את כל התורה כולה שו' כו' ובכ"ה גי' הרמ"ם (סוכה מ"ו) וכן היה גי' הרמב"ם ומי' הו"ם ומי' נרשה (דף ו'):

באורי הגר"א

(י"ח) ודע כי אל כל וגו'. (שם י"ב) כי אם כל מעשה הבלקיסיכיל וגו': **ב** הוי מתפלל כו'. כמ"ם (חבקוק ג') ותעשה אדם כדגי הים וגו' ולאמרו בפ"ק דע"ז (נ' ע"ב) מה דגים שהים כל הגדול מ' ושיהו דהנן ר"ח פ"ם כו': שנאמר ובמושב לצים כו'. ר"ל שנאמר בשיעת דקרא כי אם בחורת ה' הנו"ומין הרמב"ם

מבוא לתלמוד

מסכת בבא מציעא

פרק ראשון

מתניתין

א שני טלית׳ין אחז׳ין בטלית׳א זו אומ׳ת כולה שלי׳ אני מטל׳א׳ת׳ו׳ ואומ׳ת׳ו׳ כולה שלי׳ אני מטל׳א׳ת׳ו׳ חולק׳ין׳ שוו׳ בה׳ן׳ בראי׳ה׳ ובשבו׳עה׳ ובודא׳ין׳ שה׳ן׳ חולק׳ין

כסד עבודת בחקותי ישראל

נק' והתהלכתי בתוככם. פי' כל עיקר הילוך שלי ממדרגה למדרגה הוא בתוככם ע"י השעשועים שאני מקבל תענוג ממעשה ידיכם. יכול לא תיראו ממני כלו' שמחמת החיבה הגדולה שנודעת לכם כי בשבילכם נברא העולם וכל מדרגות השתלשלות. לא יהיה לכם ח"ו אימה ובושה רק בבחי' אהבה לבד וזה לא יתכן כמו שאמר התנא בצירוף ויהי מורא שמים עליכם ע"ש. ת"ל והייתי לכם לאלהים שהוא בחי' היראה שצריך להיות ירא ה' תמיד.

נשלם ספר ויקרא בעזר אל איום ונורא

(9)

ספר במדבר

וידבר ה' אל משה במדבר סיני.

במדרש מכאן שנו חכמים בשלשה דברים ניתנה התורה באש ובמים ובמדבר. באש מנין שנא' והר סיני עשן כולו וגו'. במים שנא' גם עבים נטפו מים. ובמדבר שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני וכו'. ואיתא עוד שם איש על דגלו חיבה גדולה חיבבן הקב"ה לישראל שעשאם דגלים כמלאכי שרת ומנין שהוא אהבה שנא' הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה. ר' יהודה אומר הביאני אל בית היין למרתף גדול של יין זה סיני וכו'. ד"א איש על דגלו הה"ד ימצאהו בארץ מדבר מציאה גדולה מצא הקב"ה את ישראל שנא' כענבים במדבר מצאתי ישראל לכך ימצאהו בארץ מדבר. מדבר הי' העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים. ובתוהו יליל ישימון תוהו ולילה הי' העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים ועד שלא קבלו את התורה וכיון שקבלו את התורה מהו אומר יסובבנהו יבוננהו. יסובבנהו שהקיפן בענני כבוד. יבוננהו שהבינם בד"ת. יצרנהו כאישון עינו עד היכן נצרן כביכול עד כאישון עינו וכו' ע"ש עד גמירא. ומקודם נפרש הפסוק איש על דגלו באותות לבית אבותם מנגד סביב לאוהל מועד יחנו. הקשו המפרשים לפי מ"ש רש"י בפ' יתרו בפסוק ויחן שם ישראל נגד ההר למזרחו וכל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח ע"ש. והלא הכא היו חונים סביב למשכן זה לדרום וזה לצפון ולמה כתיב מנגד. נ"ל לבאר הרמז שרמז רש"י בדבריו ונבאר כסדר הפסוק. ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני פירש"י בשם המכילתא מקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר מה ביאתן בתשובה אף נסיעתן בתשובה ע"ש. דהנה כל אדם מישראל אין לך אחד שאין לו שעה תשוקה ואהבה והתעוררות להמקום ב"ה מחמת שחלק אלהות שבו מרגיש מתיקות הבורא ב"ה ואמתתו. רק מחמת חטאתיו מקודם ונשאר איזה אהבה חיצונית ותאוה טפשית בלבו היא מבלבלת עוד את מחשבתו ומפסיק האהבה להמקום ב"ה מחמת שמרגיש עוד מתיקות הרע אשר טעם מקודם רק אם נתעורר האדם בתשובה שלימה באמת מעומקא דלבא ומשליך במצולות ים כל חטאתיו ומתחרט ועוזבם כראוי אז מרגיש ג"כ מגודל האהבה למקום ב"ה איזה מתיקות גם מבחי' עזיבת החטאים וכאילו השליך מעליו איזה משאוי גדולה. וכן היה הענין כשנסעו ישראל מרפידים ששם היו רפויי ידים מהתורה ומצות כמ"ש חז"ל ויסעו משם באהבה ובתשוקתם לעזוב הדרך הרע כמו האהבה ותשוקה שהיתה בבחי' ביאתן להר סיני כי היו אז במדרגה גדולה

וּבְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם

וּכְעוֹבְדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דִכְנָעַן דִּי אֲנָא מָעֵל יָתְכוֹן תַּמָּן לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא תְהָכּוּן:

לקט בהיר

ה) דייקו זאת, משום דקשה להם לרש"ל למה ליין את ארץ מצרים שהיא אותה הארץ אשר ישבתם בה, וכן ליין את ארץ כנען אשר אני מביא וגו', וכי יש ג' מצרים או ג' כנען, ומה יהיה חסר באומרו כמעשה ארץ מצרים, ואין לומר כאן שפירושו שעל מנת כן הוצאתי אתכם ממצרים ועל מנת כן אגרש הכנעני מפניך, שא"כ היל"ל כמעשה ארץ מצרים אשר הוצאתי אתכם משם וכמעשה ארץ כנען אשר אני אגרש אותם מפניך, אלא ודאי שבמצרים עצמה רצה להגביה ולייחד אותו מקום בפרטות דהיינו ארץ גושן אשר ישראל ישבו בה, אך קשה קושיית המפרשים הנא מן הכתוב יש להוכיח את ההפך, שהכתוב אומר והזהיר שאפילו מעשה העריות וע"ז שהיה גרוע כל כך לא תעשו וכ"ש היותר גרוע, וכי אם לא יהיה הזוהר גרוע כמצריים יהיה מותר חו"ש אתמהה, וקושיא זו רבה ועצומה, ועיין בג"א ובמ"ל ועוד שנדחקו לישבה, ועדיין נמאה נפשינו, והנראה לומר בדרך פשטות שאין הכתוב בא כאן לאסור מעשה עריות וע"ז, כי הלא חשב ומנה כל פרטי איסורי עריות לקמן בפ' זו ובפ' קדושים, אלא הקדמה היא זאת להראות ולגלה ולתעב בעיני ישראל מעשה העריות בכלל לקרב האיסורים אל השכל כדי למאס אותם, וא"כ פשוט הוא שצריך להראות להם את היותר גרוע ומאוס, ואחר שיתברר להם פחיתותו ושפלותו של העריות בכלל, זאת יחייב אותם שיבדלו וירחקו מן כל אביזריהו ואפילו לגנות בקלה (בד"א): ו) יותר מקולקלים מאותם כנעניים שהיתום ולא כבשום: ז) פי' מה הם החוקות שאינם נכללים במעשיהם: ח) נימוס פירושו דין ומשפט: ט) פי' אין זה מלשון חק בני טעם, אלא מלשון מקיקה שנחקק ונתייחד אצלם דברים הללו וחק כל חיותם ותאותם, ואמרו הכתוב לישראל אפילו בדרך ארעי: י) פי' רש"י ע"ז י"ח: טרטיאות פלטין וכל דבריהן כשהן נאספין לשחוק וללגון, אינטדיגין פירש"י מקום שמגאין את השור עכ"ל: יא) בשנת סוף פר' במה אשה מנה הש"ס כמה דברים שיש בהם משום דרכי האמורי, כגון האומר שחטו מרגגול זה שקרא בערבית וכגון המשתנת בפני קדרתה שתבשל מהרה וכו' ופירש"י דרכי האמורי נימוס הוא וכתיב ובחקותיהם לא תלכו עכ"ל:

אור החיים

וזה אומרו ותורתך בתוך מעי בזה גבר חפצו ותשוקתו לעשות רצונו יתברך כי אין רע בקרבו המסיר חפץ הערב לנפש. נחזור לענין שבאנו עליו כי בחינת המושב בדבר ערוה תגביר החפץ ותשליטנו ברצון ולא יושג הנלחון החפץ אלא דוקא באמצעות הרחקת הדבר מדעתו ומחשבתו לגל ראות הכיעור ולא יחשוב בו, אבל אם עיניו יביטו בדבר הנה הוא מסתכן, וכמעשה דוד המלך עליו השלום כשנסבב הדבר וראה[קיב] מה שראה נתעורר לבו שהיה חלל ועשה מעשיו, ואפילו תחלת המחשבה בדבר זה תגרום תגבורת והולדת טבעיות החפץ ותגבורתו, ולזה נתכחש חכם החכמים שלמה המלך עליו השלום ואמר (משלי ח') בני אם יפתוך חטאים[קיג] פירוש בחינת החטא אל תאבה[קיד] פירוש לא תכנס עם פתוייך בטוטן ונטוטן, כי אריכות הרגשת החושב אפילו לבחינת השוללת[קטו] תפעיל הגברת החפץ ותהפך הרצון אליה. ומצות ה' ברה באה על הדבר בבחינת דיבור ואמירה, דיבור לומר גזירת מלך היא דבר מלך שלטון, אמירה לשון מענה רך ולשון רוממות לגד שהם ישנם במדריגה

אור בהיר

קבו) מהגב. קבז) ולא אמר פוטאים, כלומר אנשים רעים, אלא חטאים, כלומר מחשבות רעות. קבח) ולא אמר אל תשמע. קבט) פי' אפי' כוונתך בטעותך עמו לשולנו ממך.

ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן וְיָת קְיָמַי תִּטְרוּן לְהַלָּכָא בְּהוֹן אֲנָא יְיָ׃

לֹא תֵלֵכוּ׃ ה אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה

רש"י

(ד) **את משפטי תעשו.** אלו דברים האמורים בתורה במשפט[ב], שאילו לא נאמרו היו כדאי* לאומרן (ת"כ - יומא ס"ז): **ואת חקתי תשמרו.** דברים שהם גזירת המלך[ג], שיגר הרע משיב עליהם, למה לנו לשומרן, ואומות העולם (ע"א) משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז ועבירת מי חטאת, לכך נאמר אני ה', (אני) גזרתי עליכם אי אתם* רשאים להפטר (פס - שם): **ללכת בהם.** ד) אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות (ת"כ):

שיטתי נוסחאות • בדין היו (רמב"ן). • אתה רשאי ליפטר.

לקט בהיר

יב) פי' שכל היתר מחייב שכן משפטו כגון גניבה וגזילת ממון מבינו ופי' רש"י משפטים דברים המיושרים והדין נותן לעשותו עכ"ל: יג) פירש"י ביומא ח"ל: חוק משמע שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"א ל') ויושימה לחק, ויש אותה יוסף לחק (בראש מ"ז) השמן יגר הרע משיב עליהן משובה להטעות את ישראל ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהם חוק אני ה' גזרתי עליכם עכ"ל: יד) הגם שמצינו לשון הליכה במקום עשייה ושמירה כגון ובחקותיהם לא תלכו שפירושו עשייה, הנא אי אפשר לומר כן, שהרי בפירוש כתיב עשייה ושמירה, אלא ודאי פירושו הליכה בתמידות בלי הפסק, ואין לומר שצריך על העשייה והשמירה שתהיה בתמידות, כי ודאי שכן הוא שכל המצות נצחיות הן, ודאי לומר שכל הילוך עפקן ולימודן תהיה רק בהם (רא"ם):

אור החיים

זו ליאמר עליכם אני ה' אלהיכם ליחד שמו יתברך עליכם. גם מעלה גדולה היא לשומר בריתו, והיא ההדרגה שאין למעלה ממנה לזה אמר ואמרתם:

ד. את משפטי תעשו וגו'. קשה אחר שאין מדבר אלא בפרילות העריות מה החוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהיכם אותנו, גם מה היא כוונתו באומרו ללכת בהם[קיז]. גם צריך לדעת למה חזר פעם ג' לומר אני ה' אלהיכם. ונראה לפרש לפי מה שכתבנו בסמוך שהמשבה בעריות תגדיל החפץ ותמעיט מניעת הרצון, הש הכתוב שיאמר האדם להתרחק מכל וכל מפרע זה ויבטל מצות פריה ורביה ומצות היבום וכדומה ויהיה פרוש ממין זה לחלוטין שארז"ל (סוכה נ"ב:) אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע, לזה צוה ה' ואמר את משפטי תעשו שהם ממין עצמו שאסרתי לך אני מחייבך לעשות, ואף על פי כן את חקתי תשמרו שהם העריות שאסר. או יאמר כי באמצעות שמירת העריות ימצאו הכנה בנפשותם לקיים מצות עשה כאומרו משפטי תעשו ושמירת כל הלאוין כאומרו חקותי תשמרו, מה שאין כן אם יתעיב מעשיו בדרך ההוא תחלה נפשו בתחלואי הטומאה ולא יקיים אחת מהנה, כי טומאת חטא זה משרה טומאה על כל איברי האדם וכוחותיו, וכיון שכן כל הלאוין לא ימנע מהן כי בכל אבר טומאתו בו. וכן מצות עשה, והגם שיעשה לפעמים איזו מצוה .מיהה מצוה כי לא יתרלה בה הבורא יתברך שמו, על דרך אומרו (תהלים נ') ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו', כי אין חפץ לה' בהם אלא במצוה הנעשית בקדושה. ואומרו ללכת בהם יכוין לומר לדרכינו כמין חומר, כי כאשר יהיה האדם טהור וקדוש מהחיטוב יוליד בנבנו לקיים המצות תמיד, על דרך אומרו (שם קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך ודרז"ל (ויק"ר ל"ה) שרגליו של דוד מעצמם היו הולכות לבית המדרש לגד הברגל והחפץ הנבחר, זה אומרו ללכת בהם פירוש שמעצמו ילך בהם בנבנו בעשה דברים שהנבנ עושה לגד שעיקרו וגופו הכל עומד במקום טהור. עוד יכוין באומרו ללכת בהם על דרך מה שאמר

אור בהיר

קל) שמשמע שהעשיה והשמירה היא כדי ללכת, והנא ההליכה בהם היא העשיה והשמירה עצמו.

אֱלֹהֵיכֶם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־ אֱלָהְכוֹן׃ ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת

לקט בהיר

טו) דברים שאינם כתובים בפירוש אלא יוצאים ומסתעפין מהם כגון גזירות והרחקות שהוסיפו חז"ל או דברים הנאים הלכה למשה מסיני, אבל אין זה משמעות הכתוב אלא מכח יתור, לזה הביא גם דרך הב': טז) פי' בפסוק הקודם אמר עשייה אצל המשפטים ושמירה אצל החוקים, וכאן יהיה הפי' ושמרתם בין חקתי ובין משפטי, ואח"כ אמר אשר „יעשה" אותם בין המשפטים ובין החוקים, ולזונו לומר שיש במשפטים קוים עשה וגם לא תעשה, וכן בחוקים יש שניהם, לזה צריך עשייה לשניהם ושמירה לשניהם, ולא די לרש"י בדרך

רש"י

(ה) **ושמרתם את חקתי.** לרבות שאר דקדוקי הפרשה[יא] שלא פרט הכתוב (בהם) (ת"כ), ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים, לפי שלא נתן[יב] אלא עשייה למשפטים ושמירה

אור החיים

הנביא (יחזקאל ל"ג) לדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו וגו', שאם יהיה צדיק כל ימיו וירשיע לבסוף הרי זה הפסיד זכותו ולא ילך עמו ביום לכתו לעולם העליון, לזה צוה ה' ואמר ללכת בהם פירוש שיתמיד במעשים הטובים ושמירות החוקים כדי שילך בהם ביום מותו לדרך כל הארץ. עוד יראה שלא יקוה האדם לשכר מצות בעולם הזה, על דרך אומרו (דברים ז' י"א) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם (עירובין כ"ב) שכל מה שיעשה לא יבחר לאכול עולמו בחייו אלא ילך לפניו לדקו לחזות בנועם ה'. עוד יראה על דרך אומרו (משלי ו') כי נר מצוה ותורה אור, כי עולם העליון רחוק במהלך ובעלות נפש האדם מעולם זה לעולם העליון אם הוא רשע דרך רשעים כאפילה, והלכת אדם בשר מצות ותורה שבידו מאירים לו כאומרו (תהלים קי"ט) נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי, הכוונה הוא להיות כי יש בנר מה שאין באור ויש באור מה שאין בנר, כי הנר יש בה בחינה גדולה מהאור כשיהיה קרוב, ולזה אמרו רז"ל (פסחים ב') שבדיקת החמץ צריכה בלילה לאור הנר שהנר יפה לבדיקה להכניסה בחורין ובסדקין מה שאין כן באור. ויש באור בחינה גדולה מהנר שרואה למרחוק מה שאין כן בנר, לזה אמר דוד כי מצות ה' יש באורה ב' בחינות הנזכרות, בחינת הנר בקרוב וזה אומרו נר לרגלי[קלא] שהוא בקרוב, ובחינת האור למרחוק והוא אומרו ואור לנתיבתי[קלב]. וזה אומרו כאן ללכת בהם פירוש באורם ילך שאם לא כן בחשיכה ילך לא ידע במה יכשל רח"ל. עוד יראה על דרך מה שאמר התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה (זוהר ח"א ק"עט) כי רמ"ח אברי האדם ושס"ה גידיו הם כנגד מצות עשה ולא תעשה, ובעשות האדם מצוה באותו אבר שנעשית המצוה שורה בו שם הוי"ה יתברך, כי המצוה היא אותיות שם הוי"ה חיים מגולה והוא סוד עלמא דאתגליא ואליה מכוסה סוד עלמא דאתכסיא כי אותיות מ"ל בא"ת ב"ש הם י"הקלג), ודבר ידוע הוא כי הקב"ה הוא שמו ושמו הוא קלד) בסוד אומרו (זכרי' י"ד) ה' אחד ושמו אחד. הראה לדעת כי בעשות המצוה נעשה האדם מרכבה לשכינה ומתהלך ה' בתוכו, וזה אומרו ללכת בהם, וחזר ופירש מי הוא ההולך בהם ואמר אני ה' וכאלו אמר ללכת אני ה' בהם, והוא סוד (שמות כ"ה ח') ושכנתי בתוכם. וכפי זה יראה אומרו בהם כפשטה[קלה], כי בעשית המצוה נעשית ההכנה ללכת בה, וזהו סוד אומרו (כ"ו י"ב) והתהלכתי בתוככם, ואתם הדבקים בה' אלהיכם (דברים ד' ד'):

ה. ושמרתם וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר דברים עצמם שאמר בסמוך,

אור בהיר

קלא) פי' בתקוש דריסת רגלו שהיא בקרוב. קלב) פי' דרך רחוק שהיא לפני. קלג) ה"ל י"מ. קלד) ואין לומר א"כ כי דוקא שמו שוכן עליו ולא שכינתו הק' יתב'. קלה) בתוכם ממש.

דִּינַי דִּי יַעְבֵּד יָתְהוֹן אֲנָשָׁא וְיֶחֱי בְּהוֹן לְחַיֵּי עָלְמָא אֲנָא יְיָ׃ ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קָרִיב בִּסְרֵהּ לָא מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה׃ ס ששי ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת

רש"י

לחוקים (ת"כ): **וחי בהם.** לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מת[יג] (ת"כ): **אני ה'.** נאמן לשלם שכר (ת"כ): (ו) **לא תקרבו.** להזהיר

לקט בהיר

הב' הזה לבד, שא"כ יותר היל"ל להפך ושמרתם את משפטי ועשיתם את חקתי הפך ממה שאמר בפסוק הקודם (מ"ל): יד) פי' עיינו רואות כן, ואין לומר שפירושו שיוסיף מייס הגם שאינו לעולם, שא"כ מה נעשה בזקן שעשה מצות ומעשים טובים ממש קודם מותו (ב"ב), והגם שרז"ל דרשו מזה שבלעגה לא ימסור נפשו אלא יעבור ולא יהרג, נשמע גם כן הבטחה, שאם הוא רק צוי היל"ל ויחיה בהם, ואם הוא תנאי שישמור המצות רק באופן שיחיה בהם היל"ל „אם" חי, אבל משמעות וחי הוא הבטחה, ומדהוסיף תיבת בהם נשמע ג"כ צוי ותנאי שלא יחוה בהם ועל ידיהם

אור החיים

ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין ע"ד.) שאמרו וחי בהם ולא שיחוה בהם שאם אנסוהו לעבור על אחת ממצות ה' יעבור ולא יהרג. ואמרו עוד כי על ג' עבירות חייב אדם ליהרג ולא יעבור והם עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים. מעתה אמר פסוק ראשון סמוך למצות עריות ולא התנה בכתוב אשר יעשה וגו' וחי בהם, ואמר פסוק ב' לצוות על שאר המצות ואמר וחי בהם לדייק ולומר שבמצות שנאמרו בפסוק שלפנינו שלא אמר וחי בהם יהרג ← ואל יעבור. עוד נראה בהעיר עוד למה שינה בכתוב בב' כתובים, בראשון אמר אני ה' אלהיכם, ובפסוק ב' אמר אני ה'. אלא כנגד ב' בנים דברה תורה אחד העושה מידאה ואחד העושה מאהבה, וכבר נתבארו הדברים במקומות אחרים (סוטה ל"א) כי העושה מידאה שכרו לאלף דור והעושה מאהבה שכרו כפול לאלפים. והנה מן הנמנע שישיג המשיג בחינת האהבה עד שתקדים לו בחינת הירא בסוד (תהלים קי"מ) זה השער לה', ואשר על כן אמר בכתוב כנגד בחינת הירא את משפטי וגו' אני ה' אלהיכם, דקדק להזכיר בחינת הדין שהוא רמוז בשם אלהים להעירך במי בכתוב מדבר, ואחר כך צוה לגדר ב' לעשות מאהבה, ולזה אמר אני ה' ולא הזכיר שם אלהות לומר שהיה ← השמירה לגד אהבת הטוב והחפץ והרצון פעל בו לעשות מאמר קונו החביב מאהבתו אותו הגם שלא היה עונש לעובר. ואמר וחי בהם פירוש כי אדם שעושה מאהבה ישנו גם בטוב עו"כז יתר על הגמול הקבוע לו בעולם הנצחי. ואולי כי לזה רמז באומרו וחי בתוספת וא"ו[קלו]) להעירך שזה נוסף על שכר אחר שהוא שכר הנעלם, משא"כ גדר הראשון שעושה מידאה שאין לו אלא לעולם העליון כאומרו ללכת בהם לעולם העליון, אבל גדר זה וחי בהם פירוש לא לעתיד לבא שא"כ היל"ל ויחיה[קלז]) אלא מעתה טעמו טעם המצות בערך זה וחי בהם[קלח]). ולדרך זה יתבאר ג"כ מה שאמר בפרשה והיה אם שמוע (עקב י"א י"ד) שאמר ונתתי[קלט]) מטר ארצכם וגו', פירוש לגד שאם נאמר לאהבה את ה' וגו' לזה הודיע כי מצוה זו יש לה שכר גם בעולם הזה וראוי הוא ליהנות בב' עולמות. והגם שאמרו ז"ל (קדושין ל"ט:) שכר מצות בהאי עלמא ליכא, זה ישנו בהטבה זו, ורמז עולם העליון במה שאמר ונתתי בתוספ' וא"ו בתחילת יעוד השכר לו' אין זה אלא תוספת על הנעלם המושכל הנצחי:

האדם וגו'. במסכת שבת חה לשונם (נ"ק ל"ת, ע"ז ג'.) אמר רבי יהודה מנין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול דכתיב אשר

אור בהיר

קלו) ולא אמר כי יחיה בהם. קלז) לשון עתיד. קלח) לשון הוה, גם לאמר. קלט) שהיל"ל אתן, שזה התחלת

עין משפט נר מצוה

אלמלא בגדי כהונה. שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל: שגורדין אותן בבריתן מבליהן. כשהיו מוסכין אותן בגדין שלהן מתוך כלי מרגנן היו שמשים בבריתן מלוין כדרך לגיסמן ולא בשאר ילישה שאריך שוב לאפוכה למדם הלבוש ולאפוי במאכל: ומשודדין מהם בלום. ומשיירין מהן מקצת שאינו מרוב אמנהן הוא לשון ארוך: מאי היא. פירוש שיור: אלו מעשה מרוט. מקצתו היה נארג בפני עצמו ומתכרו במאכל: שלש ארונות. שנאמר מבים ומתוך מבפנו ומן בן נאמנע והוסיפו בתוך של זהב וחזר ותכן של זהב שני בתוך של עץ ופיפה שפתו הפליזהב מהב נמצא מלוטה מבים ומתוך: תשעה. גבהו תשעה עפרים מבחוץ שנאמר אמה וחצי קומתו (שמות כה) וגבלים לא היו לו אלא עץ אלון היה: פנימי של זהב ח'. עפרים. גבהו מבחוץ עם עובי שולין ועובי שולי העץ של אמצעי עפרים ממנו פנימי ממנו אלון של אמצעי: וחיצון. של זהב: י' ומשרה. תשעה כנגד גובה האמצעי ומשהו עובי שולי זהב של מיטון ועפרים עגילי שלה למול עובי הכפורת שהוא עפרים ומכסה מיטוי הכפורת והאלהים: והתניא אחד עשר ומשרה. ומשני הא כמאן דאמר אין בערביו טפח. אלא ומשהו. ולא יתענא היכא מיפלגיו בה: ומאי משהו. דקסבר בגריסא בגריסא: זיר. הטלה היה עתיד למעלה על עובי הכפורת ומשהו בגובה הסיטון לזיות זר לכפורת סביב. ומשהו דקאמר רב יהודה בעובי שולי הסיטון קאמר וזכר לא פירש כלו: שלשה זירין. נעשו בכלי הקודש של מזבח סיטון לכפר סהוה והל אחון סיטון לכפר פורה ושל שולחן סיטון לכפר מלכות שהשולחן הוא סיטון לשהר מלכים: הכי גרסינן של מזבח זכה אהרן ונטלו של שלחן זכה דוד ונטלו. שהכהונה נתנה לאהרן ברים מלח (במדבר יח): וכן המלכות לדוד ולזרעו (מלכים יח): בי מלכים ימלוכו. וגדול הממלך מן המלך והתורה אמרה מקרא זה: זכה. לעמוד לשמה ולקיימה: זרה. משמשת ממנו: מצווין לעשות מלאכתו. שהאחרון בתמילה הטיל הכתות המלאכה על

מסורת השס"ם

מוסף רש"י

אין עושין אותן מעשה מרוט. לשרגן כמין ירישה ולעשותן אחרי כן לעצם אפוד בעצמו, אלא מעשה אורג. כמין מלבוש אורגין אותן בכליסה (זבחים פח).

בראשא אשה. דיהוה בלא פרסול (קדושין מו).

דאמרי לה כרי. שם מכות (בעיון פה:).

תוספות הב"ח

(ל) גמ' אינשי של זכר אשתה מיטון של זכר מעבדים ומשמו: (ב) רש"י ד"ה יכול יהא כו' לעמוד על אבר מעבד לשרת בכהן: [שיטה כ.]

[גיטין נ: ע"ש ותי' פוס' מוגין נב. ד"ה כהן]

[לו מרגנה ב]

[מרגנה מה.]

[ג"ל אשר נקרא כלי מרגי"]

[שמות מה]

[אמרי מרגנה ב]

[ויקרא מה]

[שבת פה: ע"ש]

[מלכים יט יח]

[שם יח מגמת ק.]

[שמות כו שם]

[שם כו מגמת]

אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משנאתן של ישראל שריר ופליט רבי שמואל בר נחמני אמר דבי ר"ש תנא בגדים שגורדין אותן בבריתן מבליהן ומשודדין מהן כלום מאי היא ר"ש לקיש אמר אלו מעשה מרוט מיתיבי *בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מרוט אלא מעשה אורג שנאמר °מעשה אורג אמר אביי לא נצרכה אלא לבית יד שלהם כדתניא "בית יד של בגדי כהונה נארגת בפני עצמה ונדבקת עם הבגד °וכמעשה עד פיסת היד אמר רחבה אמר רב יהודה שלש ארונות עשה בצלאל אמצעי של עץ תשעה פנימי של זהב שמונה וחצון (ל) עשרה ומשהו ותתניא אחד עשר ומשהו לא קשיא הא כמ"ד יש בעביו טפח הא כמ"ד אין בעביו טפח *ומאי משהו זיר אד יוחנן שלשה זירים הן של מזבח ושל ארון ושל שלחן של מזבח זכה אהרן ונטלו של שלחן זכה דוד ונטלו של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבא ויקח שכא תאמר פרות הוא ת"ל °בי מלכים ימלוכו רבי יוחנן רמי כתיב זר וקרינן זיר וזכה נעשית לו זיר לא זכה זרה הימנו ר' יוחנן רמי *כתיב °תעשה לך ארון עץ וכתיב °ועשו ארון עצי שטים *מבאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו °מבית ומרוץ תצפנו אמר רבא *כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם (אמר) אביי ואיתימא רבה בר עולא *נקרא נתעב שנאמר °אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב °למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אי אי לדם לשנאתן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים מברין ר' יוחנן חבל על *דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד אמר להו רבא לרבנן במטותא מיניכו לא תירתון תרתי ניהנם אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב °זאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות אמר ר' יוחנן מאי דכתיב °אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן רמי כתיב °פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב °אמרת ה' צרופה זכה משמחתו לא זכה צורפתו ריש לקיש אמר מגופיה דקרא נפקא זכה צורפתו לחיים לא זכה צורפתו למיתה °יראת ה' טהורה עומדת לעד אמר רבי חנינא *זה הלומד תורה במדרגה מאי היא *)נושא אשה ואחר כך לומד תורה עדות ה' נאמנה אמר רבי אבא נאמנה היא להעיד בלומדיה °מעשה רוקם °מעשה חושב אמר רבי אלעזר שרוקמין במקום שחשבין יתנא משמיה דרבי נחמיה רוקם מעשה מרוט לפיכך פרצוף אחד חשוב מעשה אורג לפיכך שני פרצופות: באלו נשאלין באדרים ותומים: כי אתא רב דימי אמר בגדים שכהן גדול משמש בהן משוח מלחמה משמש בהן שנאמר °ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למי שבא בגדולה אחריו מתיב רב אדא בר אהבה ואמרי לה כרי °יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו

*) [סס. קתוקין כמ:] תלמוד

תורה אור

אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משנאתן של ישראל שריר ופליט רבי שמואל בר נחמני אמר דבי ר"ש תנא בגדים שגורדין אותן בבריתן מבליהן ומשודדין מהן כלום מאי היא ר"ש לקיש אמר אלו מעשה מרוט מיתיבי *בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מרוט אלא מעשה אורג שנאמר °מעשה אורג אמר אביי לא נצרכה אלא לבית יד שלהם כדתניא "בית יד של בגדי כהונה נארגת בפני עצמה ונדבקת עם הבגד °וכמעשה עד פיסת היד אמר רבי יוחנן רמי כתיב °תעשה לך ארון עץ וכתיב °ועשו ארון עצי שטים *מבאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו °מבית ומרוץ תצפנו אמר רבא *כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם (אמר) אביי ואיתימא רבה בר עולא *נקרא נתעב שנאמר °אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב °למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אי אי לדם לשנאתן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים מברין ר' יוחנן חבל על *דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד אמר להו רבא לרבנן במטותא מיניכו לא תירתון תרתי ניהנם אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב °זאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות אמר ר' יוחנן מאי דכתיב °אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן רמי כתיב °פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב °אמרת ה' צרופה זכה משמחתו לא זכה צורפתו ריש לקיש אמר מגופיה דקרא נפקא זכה צורפתו לחיים לא זכה צורפתו למיתה °יראת ה' טהורה עומדת לעד אמר רבי חנינא *זה הלומד תורה במדרגה מאי היא *)נושא אשה ואחר כך לומד תורה עדות ה' נאמנה אמר רבי אבא נאמנה היא להעיד בלומדיה °מעשה רוקם °מעשה חושב אמר רבי אלעזר שרוקמין במקום שחשבין יתנא משמיה דרבי נחמיה רוקם מעשה מרוט לפיכך פרצוף אחד חשוב מעשה אורג לפיכך שני פרצופות: באלו נשאלין באדרים ותומים: כי אתא רב דימי אמר בגדים שכהן גדול משמש בהן משוח מלחמה משמש בהן שנאמר °ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למי שבא בגדולה אחריו מתיב רב אדא בר אהבה ואמרי לה כרי °יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו

*) [סס. קתוקין כמ:] תלמוד

*) לפי ל"ל מלי סיל ר"ל אמר לו מעשה מרוט.

תוספות ישנים

ליה בבר מעשה דמעלה כי מעבר דבריה דעולה כד בבר דסיים מעבר ל"ב שם מני מעבר הוא דאמר כתיב מבכבר כד שם מאמר אבל אם מקבר כמייהו בבר לא פירש עדיין שיש לו לידע מה הוא שם אמיב יודעים לפיכו: ואיבעא אמרת כי: פיסם אמלי לא אמר ולשמר קבנות שבאו אמנם כבר בבר ולא מיפלגי [ריל] דאמר ליה כבר לגבוי הכהנה שלא מליב כבר לשם אלא בין דקא ודם ומ שרוצים לעבוד מכלן אמאר לאמר בגדי אמר כמאמר קבנות דסיים מין אמנם אמרה כד בבר כדאמר בכל הא דאמר מבאמרת (כלומר ע"ש מ"ל) אמנם ואמרבנות אמרבנו זה בבר כי דאמנם דליים מין אמנם אמרה כי אמר מ"ל דאמרים כי אמר קבנות שבאמרות ליה קבנות אלא דבמ"ב דבלמיס (מ"ס) אם אמרה אמר אמלין לא אמר אמר ואמר אמר אמלין לא אמר אמר בכל אמר ואמר בבר אמנם אמלין לא לבמל אמנא אמרילים אמרה לאמר כמאמר אמרה אמר ואם אמנמין דאמר ואמרמין אמר אמר אמר

מוכליך מיסב תיר אפרים צדיק

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ודרשו רז"ל (יומא פה:) ולא שימות בהם. יש לפרש בזה בדרך רמז על דרך דאיתא בגמרא (יומא עב:) ושמתם וכו' זכה נעשה לו סם חיים לא זכה וכו' ופירוש המהרש"א ז"ל אם לומד שלא לשמה מתהפכין האותיות תם מסופו לראשו ח"ו ואם לומד לשמה אזי מכניס הא' שהוא אלופו של עולם בתוך אותיות תם ונעשה אמת ונעשה לו סם חיים כי אמת הוא חיים, וזהו שמרומז אשר יעשה אותם האדם וחי בהם היינו שיעשה לשמה ויהיה נעשה לו סם חיים כנ"ל ולא שימות בהם ח"ו כנ"ל רק שיכניס הא' שהוא אלופו של עולם, וזהו אני ה' ויעשה אמת וחיים והבן.

פרשת קדושים

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. ודרשו חז"ל (ויקרא רבה כד, ט) יכול כמוני תלמוד לומר אני ה' קדושתי למעלה מקדושתכם, והנה זה תמוה האיך יעלה על דעת שום אדם להיות קדוש כה', אך ארמוז מעט במוסר השכל כי גלוי וידוע כי קודש נקרא חכמה וכמו שכתוב (ירמיה ב, ג) קודש ישראל לה' ראשית תבואתה וגו' ותרגום של בראשית בחוכמתא נמצא ראשית נקרא חכמה וכתיב קודש ישראל לה' ראשית וגו' נמצא קודש הוא בחינת חכמה והחכמה היא חיות כמו שכתוב (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה וקודשא בריך הוא ברא העולם בחכמה כמו שכתוב (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית, וכן צריך כל אדם להידמות לקונו לעשות כל מעשיו בחכמה וחיות שיהיה מעשיו חיים כמו שעשה הקב"ה, אך לפעמים יכול האדם לטעות כי חכמתו עמדה לו ואין צריך לסיוע מן השמים ועל זה הזהיר הכתוב אל תאמר (דברים ח, יז) כחי ועוצם ידי דהיינו חכמתי עמדה לי כי כח היא חכמה אותיות "כח מה" ותשובתו בצדו כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ותרגומו ארי הוא יהיב לך עצה למקני נכסין וכו' עד כאן, כי באמת הקב"ה הוא כח כחו וחכמת חכמתו וכמאמר אליהו ז"ל (בפתח אליהו תקוני זוהר תקון א) וכד אנת תסתלק מינייהו אשתארו כלהו וכו', וזהו שמרמז הפסוק קדושים תהיו פירוש חכמים תהיו וחיים שיהיה חי לגבי חי, יכול כמוני פירוש ואם תרצה לומר שאתם חכמים בחכמתכם והחכמה שלכם היא כמו שכתוב כחי ועוצם ידי וכמו שאני בראתי הכל בחכמה ולא הוצרכתי לזולת גם אתם כמוני לזה אמר כי קדוש אני פירוש קדושתי למעלה מקדושתכם הקדושה שלי וחכמתי הוא למעלה מקדושתכם וחופפת עליכם תמיד ובלעדי חכמתו יתברך לא ירים חכמתכם ידו ורגלו רק קדושתכם יהיה מרכבה שיהיה קדושתי תמיד למעלה וחופפת על קדושתכם והמשכיל יבין.

עוד ירמוז בזה יכול כמוני. היינו כל אדם יכול להיות קדוש כמו השם ברוך הוא כביכול כי הנשמה הוא חלק אלוה ממעל ויכול להיות החלק ככולו שזהו התכלית הגמור, ומנא לן זה תלמוד לומר אני ה' קדושתי למעלה היינו מה שקדושתי נתעלה למעלה הוא רק מקדושתכם שכביכול ישראל במעשיהם הטובים נותנים כח וקדושה בפמליא של מעלה, והוא שאמר הפסוק אני ה' היינו מה שאני ה' הוא מחמת אלקיכם שהוא אלקיכם אלקי ישראל, והמשכיל יבין כי יש בזה דברים עמוקים ונסתרים.

אל תפנו אל האלילים. ודרשו חז"ל (שבת קמט.) אל תפנו אל מדעתכם, יש להבין זה על פי שאמר **אא"ז** זללה"ה על פסוק וסרתם ועבדתם אלהים אחרים פירוש וסרתם תיכף כשסר האדם מדביקות מחשבתו בהשי"ת ועבדתם אלהים אחרים אזי עובד אלהים אחרים יחשב חלילה, הגם שדבריו צריך לפני ולפנים מכל מקום לפי קט שכלי אבאר בקיצור כי האדם העובד ה' בכל דרכיו ומקיים (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו שעושה הכל בדעת כמו אכילה ושתיה ושינה ודיבוריו עם העולם בכדי לקרבן או בכדי להסיר ממנו העצבות או בכדי פרנסתו להחיות את נפשו בכדי שלא ימנענו מלעבוד ה' ואם הוא עושה זאת בדעת אזי הכל נעשה עבודת הקודש

(13)

וכמו שאמרתי כבר שהם הנקראים חולין שנעשו על טהרת הקודש והם הם דברי חז"ל (סוכה כא:) על (תהלים א, ג) ועלהו לא יבול אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד כי כל דבריהם היא תורה והנהגה ישרה חוץ לזה שיכולין למצוא בכל דבריהם חכמות נשגבות וכשעושה מעשיו חלילה שלא בדעת והשכל אזי נמשל כבהמות נדמה אף דברים טובים שעושה הם דברי שטות ולאולת יחשב, וכמו שאמר הרב המגיד המנוח מו"ה **דוב בער** זללה"ה כל ערום יעשה בדעת (משלי יג, טז) היינו אפילו עשיות גשמיות ואפילו ערמה שעושה הכל הוא בדעת קונו כמו אביגיל, וכסיל יפרוש (שם) היינו אפילו עושה דבר פרישות וקדושה אוולת יחשב אף על פי שהוא דבר מצוה וחכמה כמו (נזיר כג.) שנים שאכלו פסחיהם וכו' עיין שם, וכל האוילים נקראו רשעים כמו שקרא החכם שלמה המלך ע"ה בספר משלי כל הרשעים בשם כסילים ואוילים כי אין אדם וגו' (סוטה ג.) ואיש החכם הוא ממש להיפוך כנ"ל, ודי בזה להעיר בחינת הדעת האיך הוא מעלה כל הדברים לשורשם ולחכמה יחשב ושורש הדברים הוא ענין עמוק כי הכל הוא לבוש השכינה כביכול וניצוצות קדושות אשר ירדו מטה ובדעת הוא מעלה אותם לשורשן, והוא שאמר הכתוב אל תפנו וגו' פירוש אל מדעתכם היינו מדעת לא תפרושו עצמכם מן האל כי אם ח"ו תפרושו רגע אחד מדביקות המקום ברוך הוא אזי יחשב לאלילים כמו שאמר **אא"ז** זללה"ה על וסרתם ועבדתם אלהים אחרים כנ"ל, ויש בזה רמז להבין גלות השכינה כביכול רחמנא ליצלן וגאולתה גאולת עולם תהיה ללוים כי על ידי הדעת הוא הגאולה ולוים הוא לשון חיבור והמשכיל יבין.

וסוד האלילים הם כמו שפירש רש"י כלא חשוב והיינו דברים שאין בהם ממש, ומזה הבנתי מאמר תנא דבי אליהו ז"ל שכתוב שם שלעתיד לבא יהיה שלא יצטרכו ישראל לנקיות הגוף כי האכילה תבלע באברים וזה היה בחינת המן שאכלו ישראל במדבר והם היו נקראים דור דעה והמשכיל יבין.

וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט. יש לפרש בזה על דרך רמז על דרך (שבת לג:) צדיק נתפס בעון הדור, והנה בית ישראל בכלל נקראים כרם כמו (ישעיה ה, ז) כי כרם ה' צבאות בית ישראל וזה כלל, ויש פרט הכרם דהיינו הצדיקים שבתוך ישראל הם הם הפרט שבתוך הכרם, וזה יש לומר שמרמז הפסוק וכרמך לא תעולל לשון ליכלוך כמו (תהלים ח, ג) עוללים ויונקים והיינו שמזהיר לכל ישראל בכלל שלא ללכלך את הכרם בעונות ח"ו פן ופרט היינו פרט כרמך לא תלקט פן תגרום ח"ו ללקט הצדיקים שהם פרט הכרם על דרך (שיר השירים ו, ב) לרעות בגנים וללקוט שושנים והמשכיל יבין.

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הילולים לה' ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו וגו'. יש לפרש בזה על דרך רמז כי ידוע ארץ ישראל הוא שורש כללות נשמות ישראל, וזהו והיה כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל ולכאורה היה ראוי לומר עץ מאכל ולמה לי תיבת כל אך דהרמז הוא על דרך דאיתא בזוהר הקדוש שאל ר' אליעזר לר' שמעון מהו עץ הדעת טוב ורע אמר ליה דא ממראה מתניו ולמעלה ודא ממראה מתניו ולמטה וכו' עיין שם וזהו ונטעתם כל עץ מאכל היינו שיהיה כל העץ כולו מאכל שלא יהיה בו שום רע כלל היינו איבין ועלין וקליפין דיליה כוליה יהון חזיין למיכל וזהו בחינת עץ החיים והתורה נקראת גם כן עץ חיים וזהו שלש שנים יהיה לכם ערלים כדאיתא (נדרים סב.) שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי אשנה שאהיה זקן ואשב בישיבה, וזהו שלש שנים היינו אותן שלש לימודים הנ"ל יהיה לכם ערלים היינו שלא יבא לכם מזה שילמוד לשם עניינים הנ"ל שלא יהיה לכבוד עצמו הוא דורש ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הילולים לה' הילולים כמו הילולא דרבי שמעון בר יוחאי שהוא לשון יחוד היינו שיהיה הלימוד ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה ובשנה החמישית היינו שילך ממדריגה למדריגה שאחר כך יזכה על ידי הלימוד שבתחלה נקראת תורת ה' ואחר כך נקראת תורתו (עבודה זרה יט.) וזהו תאכלו את פריו להוסיף לכם היינו שתהיה תורתכם והבן.

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

א ומליל יי עם משה למימר: ב מלל עם כל כנשתא דבני

לקט בהיר

א) פי' הקהילו ע"י כרוז וכדומה שיבואו כולם אים לא יעדר, משא"כ בשאר כל הלימודים שלמד משה תורה עם ישראל או היה מצוה להם מה שקבל מסיני ונאהל מועד, הגם שהיה לכל ישראל כמו ששניו בעירובין ורש"י מביאו סוף פ' משא, אבל פשוט שלא היו מחויבים לבא ולא היו ממש כולם, ומן הפסח היו בכל פעם יחידים שלא באו (ג"א), חה מתאים למה שאמרו ז"ל הובא בילקוט פ' ויקהל אמר הקב"ה למשה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם בדברים הלכות שבת וכו', הרי שהם ב' דברים, סדר הלימוד שנזכר בגמ' לחוד, ודרשות לחוד (נח"י), או אפשר שבפעם הזאת היו נקהלים אנשים ונשים וטף, משא"כ בשאר כל האפיפות והלימודים לא באו אלא אנשים (רא"ם), (והש"ת הביא דברי הרא"ם אלו ולא ביין שזהו דברי הרא"ם, ומה שכתב עוד שם לא הבנתי), והגם שבריש פ' ויקהל כתיב ג"כ לשון זה ויקהל משה את כל עדת, אה"נ גם שם היה בהקהל, ורש"י לא אמר שם מידי, שפשוט הוא שזה פירושו של „כל עדת", והטעם מובן שם, לפי שהיה מצוה אותם נדבת המשכן והיה רואה משה (ומן הפסח

אור החיים

יט) **ב. אל** כל עדת וגו'. טעם אומרו אל כל. אמרו ז"ל בתורת כהנים לפי שפרשה זו רוב גופי התורה תלויים בה נאמרה בהקהל. והגם שכל מצוה ומצוה ממצות התורה היה משה אומרה לכל ישראל כאמור בברייתא הובאה בעירובין (נ"ד:), תירץ הרא"ש שהיו נכנסים בה אחר כת, מה שאין כן בפרשה זו שנכנסו יחד ע"כ. וקשה לדבריו אם כוונתו באומרו שהיו נכנסים בה אחר כת על ישראל שהיו באים אחר הזקנים[א]), אם כן משה הי' אומר יותר מחמשה ושבע פעמים, ולפי חשבון הפעמים שמנה התנא שם שיש ביד כל אחד ד' אינו משמע כן, שכתבו וחה לשונם נכנסו כל העם וכו' נמצאו ביד אהרן ד'. ואם כוונת הרב באומרו בה אחר בה הוא על בה של אהרן, ונדב ואביהוא, וכת של הזקנים, וכו' שבשאר הציוויים היו נכנסים זה אחר זה וכאן נכנסו יחד אהרן נדב ואביהוא והזקנים והישראלים. הנה במה שנעמוד על עקרן של דברים למה משה נהג בכל המצות בסדר זה, ולא היה שונה לכולם יחד ד' פעמים, ונמצאו לכל אחד מישראל ד' פעמים מפי משה, שהוא יותר טוב מלשמוע הד' פעמים פעם ממשה וג' וג' פעמים מזולתו, אלא הטעם הוא לא' מג' דברים, או לעשות כבוד להדרגת ישראל כבוד לאהרן כבוד לבניו כבוד לזקנים ואחר כך לישראל[ב]), או לגד שכל אחד למד בפני עצמו מפי משה כשיחזור אהרן לבניו וכשיחזרו בניו לזקנים והזקנים לישראל מאמצעות זה יהיה ניכר ונרגש אם יש השחות בנשמע בין הכתות כשיחזרו הדברים זה לזה, מה שלא היה הרגש זה אם היו כלם שומעים מפי משה הד' פעמים, ודבר זה יושכל בלב שומע. אם כן לג' הדרכים יותר נכון לעשות בסדר זה גם במצוה זו, בין לעשה לעשות כבוד לאהרן כו' למה יגרע כבוד אהרן וכו' כאן, בין לעשה שיפון הדברים לשומעים אדרבה כאן יצטרך להיות הדבר יותר לגד שהם גופי התורה. ואם לגד שיאמר משה המצוה בדרך כללי לכל ישראל, הלא גם בסדר הראשונות ישנה לבחינה זו שישמו לדיבורו של משה כללי לכל ישראל כשנכנסין כל ישראל ושוה להם משה במעמד גם אהרן ובניו והזקנים, ואם כן מה היעור בסדר הרגיל אצה ה' לשנות שאין זה אלא גרעון. אבן הנכון בעיני[ג]) הוא, כי בסדר הראשון לא היה מדבר משה אלא לאנשים, וכאן

אור בהיר

א) פי' המון עם שבאו אחר הזקנים גם הם היו מתחלקים לכתות. ב) טעם זה הראשון הובא שם בגמ', וטעם השני דעת עצמו, ורשות נתונה למלמיד ותיק. ג) גם סברא זו היא סברת הרא"ש ז"ל, ופי' אומרו הנכון „בעיני" נכון בעיני דרך ב' של הרא"ש לא

(14)

יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן קַדִּישִׁין תְּהוֹן וָאֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ

רש"י

תלויין בכ[ב]) (ת"כ - ויק"ר): **קדושים תהיו.** כוו פרושים מן העריות[ג]) ומן העבירה (ת"כ), שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, (כ"ח ז')

לקט בהיר

כן נצטוה) שכל ישראל יהיו שם ויהיה לכל אחד חלק בהקמת המשכן, גם שיבאנו בשבת, וכן בפ' נח דכתיב דברו אל כל עדת ישראל מובן הטעם, אלא כוונתו לתרץ מה נשתנה פ' קדושים מפ' אמרי ומכל שאר פרשיות התורה

(ב"ב): ב) פי' לא רק שמצא וגדוש כל פסוק בפני עצמו בהלכות וגופי תורה, אלא גם תלויים בה הלכות וגופי תורה שבשאר מקומות, שמקצתם ואיזו פרטים כתובים כאן, ונלמדים מכאן במדות שהתורה נדרשת בהן, כגון ע"ז, שבת, כיבוד אב ואם, גזילה וכו' וכו', א"כ בלא פ' קדושים הם רק חלי דבר, הרי שרוב גופי תורה תלויה בפ' קדושים (מ"ל): ג) מיבא קדוש או קדושים פירושו בכל מקום פרוש ומובדל מכל דבר, מזומן ומיוחד רק לדבר אחד, ופשוט הוא שבמה שלפניו הכוונה שיהיו מיוחדים ומקודשים לעבודת האלהיי, אבל צריך לו לדעת פרטות כוונת הכתוב באיזו דבר

אור החיים

לוה כ' שידבר לכל עדת ישראל אנשים ונשים וטף כסדר שהיו מקובצים במתן תורה. ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר:

ואמרת אליהם. טעם שכפל לומר ואמרת, לדבריהם ז"ל (ת"כ) שאמרו כי לגד שרוב גופי התורה וכו' לזה עשה בה גם כן כסדר נתינת התורה שדבר בה רבות וקשות (יתרו י"ט ג') כה תאמר וגו' ותגד, ואמר דבר לשון קושי ואמרת אמירה רבה, ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר:

קדושים תהיו. צריך לדעת מה הוא המכוון של מצוה זו. ונראה שבא הכתוב לתת עשה על העריות, שלוה עליהם בפרשה הקודמת בלאו, הוסיף עשה עליהם לעבור עליהם גם בעשה. עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (קידושין ל"ט:) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, והוא מאמר הכתוב קדושים תהיו במצות עשה[ד]) בגא עבירה לידו שיתרחק מעשותם, ובזה קיים מצות עשה שנצטוו במאמר קדושים

תהיו, והוציא זכרון מצוה זו בלשון זה של קדושים, לומר שכל המקיים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרם ז"ל (ויק"ר כ"ד) ג"כ. ולטעם זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל, לומר כי מצוה זו שמצוה קדושים תהיו היא מצוה שישנה בכל אדם, שכל איש ישראל בקיימו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרגה בישראל שתהיה נמנעת מהשגה זו. גם בזה יתייחש טעם כפל דבר ואמרת, כי יש כאן דיבור קשה בערך הטובר שיוסיף עונש עשה, ויש כאן מעלה וכבוד למקיימו שיקרא קדוש. ואולי כי דוקא בני' הוא שישנם בבחינה זו מה שאין כן אומות העולם, לו יהיה שיפרוש אדם עצמו מבחינות העריות האסורות לו או אפילו שאינם אסורות[ה]), אף על פי כן מושלל הוא מבחינת הקדושה, ולזה אמר אל וגו' בני ישראל[ו]), ובסמוך יתבאר באופן אחר:

כי קדוש אני וגו'. צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה, וכי יתחייב הדבר ליגיר כפיו להדמות

אור בהיר

דרכו הראשון. ד) פי' מעשו פעולה למטע עצמכם. וע"ל שב' הדרכים הללו הם באמת דרך א', אלא שקודם אמר שבא ליתן עשה לעושה הטובר עליו, ואחר כך אמר שבא ליתן שכר למטע עצמו, והייטו הן. ואין להקשות למה לא נמצאת מצוה זו בין הרמ"ח מצות עשה, גם מה ששמעמי מקשים מגמ' יבמות ג' שצריך קרא לאסור אחות אשתו שבלא קרא הייטו אומרים יבא עשה דיבוק וידחה לא תעשה דאחות אשתו אלא לדרכינו הוא לא תעשה ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ואם כן הדרה הקושיא למה צריך קרא ע"כ, אין זו קושיא כלל, כי אין זו מצות עשה פרטי אלא כולל כל העריות ואין למטעמו ולהתשיבו לדיעת כשאר רמ"ח מ"ע, וכענין זה איתא ביבמות כ' ע"א גבי ממזרת ונתינה שמחלק בין מצות קדושים יהיו הנאמר על קדושה כהן בפרט וכין והתקדשתם שהיא מצוה כללית ע"י ע"ש. ה) פי' לא רק מלשמר אים האסורה לבני נח אלא אפילו יפרוש מכל העריות האסורות לישראל. ו) ולא אמר אל כל

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ג אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ

אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃ ג גְּבַר מִן אִמַּהּ וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דָּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שְׁבָיָא דִילִי תִּטְּרוּן אֲנָא

לקט בהיר

ונחיה לופן תהיה זאת, לזה אמר שודאי הכוונה פרושים ומובדלים מן העריות, לפי שעיקר המונע דביקתיו לעבודה העליונה היא ענייני הגוף ומאוותיו, ועיקר בענייני הגוף עצמו היא ענין העריות כידוע, ומי שהוא מזהר ונשמר בענין זה מן הסתם נמשך אחר הקדושה בכל עניינים, ועוד דבר הלמד מענייני הוא, שממוצר פרשה זו לסוף פרשת אחרי המדבר בפרטי העריות, וגם נמשך הקדמה זו למעה על כל העניינים המחוברים בפרשה זו, ולזה הוסיף רש״י לומר ומן העבירה, כלומר, אמת שעיקר קדושה באה מפרישות העריות, אבל אם לא ישגיח על כל שאר עבירות פשוט הוא שביטל קדושתו, ולאיזה שמביא רבינו הס רק על גדר ערוה שזו היא העיקר כמו שאמרנו, ולפי״ז אין עוד קושיא מה שמצינו גם שאר עבירות שהכתוב קורא פרישתם קדושה (ג״א), וכעין זה כתב המהרש״ל ז״ל, והש״ם הקשה ומירץ ואין ממש בדבריו, אבל מה שכתב שאין קדושה שייך רק במצות עשה אבל בשב ואל תעשה לא שייך שום פרישות מן הגויים, זה אינו מובן כלל עיין בדבריו ודו״ק: ד) זה פי׳ מיבת איש, כלומר איש ואיש, שאינו מדבר לאיש אחד, ולזה גמר אומר מירלו לשון רבים, והוסיף רש״י לומר „מכם״ להראות שמיבת איש לגוכח הוא, שבלא זה נראה שהוא נסמר שכל איש מבנ״י ייראל, חה אינו, שהלא בין לפניו אמר קדושים „תהיו״ אני ה׳ „אלקיכם״ לגוכח, וגם לאחריו כל הפרשה בלשון נוכח „מירלו״, ועם כל זאת דחוק הוא, שהלא אביו ואמו לשון יחיד הם ולא אמר איש אביכם ואמכם מירלו, ומטעם זה הפך רש״י ואמר מירלו אביו ואמו כדי לקשר מיבת מירלו למיבת איש שמיהם לשון רבים, והבן, אבל באשר הוא שם בפסוק לא אחי שפיר, לזה הביא גם הדרוש: ה) פי׳ מדכתיב „איש״ הוה אמינא למעט את האשה ממורא אב ואם, דהייגו שתוכל ליטב במקומם ולסמוך דבריהם וכו׳, הגם שאין זו מצות עשה שהזמן גרמא, הלא ראינו שהתורה מיעטה: ו) פי׳ אם כל הנשים היה נמשך מבינת איש, לא יאמר הכתוב איש ולא יוכלך לומר מירלו לשון רבים, ולא יעלה על דעתינו למעט האשה: ז) פי׳ יש כח ורשות בידו לכבד בין בגופו ובין בממונו להאכילו ולהלבישו ולהכניסו וכו׳, משא״כ האשה אין לה משלה כלום, גם מעשה ידיה לבעלה, ואע״ג שאין זה רק מדרבנן, אבל התורה מיעטה ופטרה מכיבוד, אלא שאז״ל הוסיפו לומר טעם המיעוט, וכשביל זה אמרו ז״ל שאם נתאלמנה או נתגרשה חייבת בכיבוד דומיל בתר טעמא, ואע״ג דמיעטו זה במורא כתיב ולא בכיבוד, דרשה בלא אינו ענין, והא דלא כתבה התורה המיעוט במקומו אצל כיבוד, אין קושיא, שאם יכתוב מיבת איש במקום אחר לא היה עולה על דעתינו למעט אשה, כי מהיכי תיתי תגרע ממצוה זו, ויש לנו הרבה מיבות איש ואין אפילו הו״א למעט אשה, וכל ההכרח לרבותא לדרוש כן מפני שהתחיל בלשון יחיד וסיים בלשון רבים וכו׳, כלומר אל דבר אחרי מיבת איש למעטה מכיבוד ואחרי מיבת מירלו לרבותה במורא, והא לך לשון רש״י בקידושין נתגרשה מבעלה הרי היא כאחיה (הזכר) „במצות כיבוד״ עכ״ל, הרי שדעת רבינו שהמדובר מכיבוד ולא ממורא: ח) חה עיקר הדיוק, שהיה צריך להיות הלסך כמו בפ׳ יתרו, לזה כתב רש״י דבריו כאן ולא לעיל בעשרת הדברות: ט) ובמקום שהענין רפה ונעזב צריך חיזוק ביומר: י) כי יפתה (שמות כ״ב ט״ו), מתרגמינן ארי יפתל, כלומר כשרצונה להשיגו מדבריו במקום ליקרו ולהוכיחו בדברים קשים מדבר אליו בלשון רכה ומתנוים: יא) פי׳ הכרת הדרשה היא מפני הסמיכות ונפרט בפסוק אחד, ואין

אור החיים

ג. איש אמו וגו׳. טעם סמיכות מצוה זו למצות קדושים. נתכוון לרמוז גם כן גדר לעריות, והוא על דרך מאמרם ז״ל (סוטה ל״ו:) שדרשו בפסוק ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב

אור החיים

וגו׳ כי כשתקפתו אשת פוטיפר ליוסף ותקפו יצרו נזדמנה לו דיוקן אביו ואמר לו וכו׳ מיד ויפוזו זרועי וגו׳. ושמעתי משם אנשי אמת (קב הישר פ״ב) כי דיוקן האב תגביר כח הקדושה בבן ותמנעהו מבוא אל החיצוב, והוא אומרו סמוך למצות העריות אמו ואביו תירלו, ולזה מי שתקפו יצרו ילייר בין עיניו[יז]) יולדיו ויכיר לו למשיב נפש. גם ירמוז כי בעצותו המזימתה יבזה כבוד אביו, ולזה יצו האל סמוך למצות העריות מצות מורלו של אב ואם, הא למדת שאם גילה עריות בעל מצות מורא אב ואם שגרם להם שלחל שיאמרו אחור שזו ילד וכו׳, ולדרך זה הקדים האם לאב לגד שהיא נוטלת המרפה ביותר, על דרך אומרו (משלי י׳) ובן כסיל תוגת אמו. ולדרך זה הרוחנו טעם נכון גם בסמיכות ואת שבתותי תשמרו, והוא על דרך אומרו ז״ל בזוהר (ח״ג ש״מ) כי ז׳ לדיקים יתכנו להם ז׳ ימי השבוע, ואמרו בזוהר חדש (ריש פ׳ תולדות) כי יום שבת הוא כנגד יוסף הצדיק, והוא סוד השלום, ולזה אנו אומרים שבת שלום ואנו מברכין הפורס סכת שלום, והיא בחינת יסוד הכל, ויוסף לגד לדקותו אשר שמר אות ברית קודש מגשת אל הטומאה ירש בחינה זו. והוא מה שאמר כאן ואת שבתותי ג׳ שבתות מ׳ שמירת עצמו מלטמא אות ברית קודש, ומ׳ שמירת שבת ושניהם בחינה אחת, ולזה נקראים שניהם אותות, בשבת אמר (חשמ״ל י״ג) אות היא ביני וגו׳. ובמילה אמר (לך י״ז י״ז) והיה לאות. ותדע כי ג׳ הבחינות בערך המעשים הם ב׳, אבל בערך המסובב מהם הוא בחינה אחת, והשומר אחד מהם יסובב התיקון והתקשרות נפשו בב׳ המצות, ולזה אמר ואת שבתותי[יח]):

ואביו תירלו. בתורת הכנים אמרו שבמקום אחד הקדים הכתוב אב לאם דכתיב וגו׳ כי כשתקפתו אשת פוטיפר ליוסף ותקפו יצרו נזדמנה לו דיוקן אביו ואמר לו וכו׳ מיד ויפוזו זרועי וגו׳. ושמעתי משם אנשי אמת (קב הישר פ״ב) כי דיוקן האב תגביר כח הקדושה בבן ותמנעהו מבוא אל החיצוב, והוא אומרו סמוך למצות העריות אמו ואביו תירלו, ולזה מי שתקפו יצרו יצייר בין עיניו[יז]) יולדיו ויכיר לו למשיב נפש. גם ירמוז כי בעצותו המזימתה יבזה כבוד אביו, ולזה יצו האל סמוך למצות העריות מצות מורלו של אב ואם, הא למדת שאם גילה עריות בעל מצות מורא אב ואם שגרם להם שלחל שיאמרו אחור שזו ילד וכו׳, ולדרך זה הקדים האם לאב לגד שהיא נוטלת המרפה ביותר, על דרך אומרו (משלי י׳) ובן כסיל תוגת אמו. ולדרך זה הרוחנו טעם נכון גם בסמיכות ואת שבתותי תשמרו, והוא על דרך אומרו ז״ל בזוהר (ח״ג ש״מ) כי ז׳ לדיקים יתכנו להם ז׳ ימי השבוע, ואמרו בזוהר חדש (ריש פ׳ תולדות) כי יום שבת הוא כנגד יוסף הצדיק, והוא סוד השלום, ולזה אנו אומרים שבת שלום ואנו מברכין הפורס סכת שלום, והיא בחינת יסוד הכל, ויוסף לגד לדקותו אשר שמר אות ברית קודש מגשת אל הטומאה ירש בחינה זו. והוא מה שאמר כאן ואת שבתותי ג׳ שבתות מ׳ שמירת עצמו מלטמא אות ברית קודש, ומ׳ שמירת שבת ושניהם בחינה אחת, ולזה נקראים שניהם אותות, בשבת אמר (חשמ״ל י״ג) אות היא ביני וגו׳. ובמילה אמר (לך י״ז י״ז) והיה לאות. ותדע כי ג׳ הבחינות בערך המעשים הם ב׳, אבל בערך המסובב מהם הוא בחינה אחת, והשומר אחד מהם יסובב התיקון והתקשרות נפשו בב׳ המצות, ולזה אמר ואת שבתותי[יח]):

אור בהיר

טו) והיה לפי״ז פי׳ מירלו מלשון ראייה עיניים. טז) לשון רבים, שהם ב׳ דברים, ומיבה אחת שהם בחיבה מ׳. יז) פי׳ הסמיך מיבת אביך למיבת בבד. יח) פי׳ הגם שמאומר בפסוק משביגן ליה מוקדם, מאחר שסמוך לענין, למשל המרים משונים יותר מרימונים הגם שמאומרים בקרא, מאחר שסמוך למיבת ארץ (נרכות מ״ח). יט) גם לענין הלבה, ואין אנו יכולים לזה דבריהם ואומר שאינם שקולים, אבל עכ״פ קשה לדבריהם שמהכ׳ נראה שהאב קודם בב׳ מקומות וכל״ל, והגם שבגמ׳ אמר ר׳ יהושע ממנו נשמע לר״מ. כ) שדוקא בכיבוד יש חילוק בין איש לאשה, שהאשה אין ביכלתה לעשות כבוד אם בעלה לא יפרים, אבל המורא

ותרגיל, שם (נרכות פ"ב) וכפוף הוריות (דף י"ג:) וכרים ממיד (דף כ"ז). ומה שאמר כי אלא שהתחם, סיגו בעיר שאין בה כמו כשאוה כמו בגבל שסיו שם מכחי הגמרא תרגן לאחרתחם מנני מדם לישנא אחר אבריהו ובו'. בתמכת מנות פרק ד': ולא שנה בחברות ובו' אלא לאחרתחן בתמנא הלילה כדי שלא יעמוד לישנא כדי לישנא, וכן יעמד עצמו לישנא בתמנא היום כשהמה אין כני מדם מנייס כדי שלא יעמוד לישנא בתמנא היום כשהמה אין ומעוד לאחרתחן מן הדבר שלא יהיו מחרים דומים לחוטו:

ז ת"ח לא יהא צוחק ובו' אלא דברורי בנחת עם בבריות. כפוף יומא (דף פ"ו.). ומה שאמר ומקדים שלום לכל אדם. פ"ד דמנות. ומה שאמר ומן אל כל אדם לבף הבטח, כפ"ק דמנות. ומה שאמר מספר בשבח חבריו.

ופאפילו בשעה שיכנס לבית הכסא יהא צוחק ולא יגלה בגדיו עד שישב. "ולא יקנה בימין. ויתרחק מכל אדם. ויכנס חדר לפנים מחדר מערה לפנים מן המערה ונפנה. ואם נפנה אחורי הגדר יתרחק כדי שלא ישמע חבירו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה ידחיק כדי שלא יראה חבירו פדותו. ולא דבר כשהוא נפנה אפילו לצורך גדול. וכדוק שנהג צניעות ביום בבית הכסא כך נוהג בלילה. [ז]ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות

שחרית וערבית בלבד כדי שלא יתרחק: **ז** תלמיד חכם לא יהא צוחק תצוות בשעת דבורו בבהמות וחיות. ולא יגביה קולו ביותר אלא דבורו בנחת עם כל הבריות. וכשדבר בנחת יזהר שלא יתרחק עד שיראה כדברי בני הרוח. ומקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו. ודן את כל האדם לכף זכות. מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל. אוהב שלום ורודף שלום. אם רואה שדבריו מועילים ונשמעים אומר ואם לאו שותק [ז]. ביצד לא יראה חבירו בשעת כעסו. ולא ישאל לו עד נדרו בשעה שנדר עד שתתקרר דעתו וינוח. ולא יתמנו בשעה שמחו מוטל לפניו מפני שהוא בהול עד שיקברהו, וכן כל כיוצא באלו. ולא יראה לחבירו בשעת קלקלתו אלא יעלים עיניו ממנו. ולא ישנה בדבורו. ולא יוסיף ולא יגרע אלא בדברי שלום וכיוצא בהן. כללו של דבר אינו מדבר אלא בדברי חכמה או בגמילות חסדים וכיוצא בהן. "ולא יספר עם אשה בשוק ואפילו היא אשתו או אחותו או בתו: **ח** לא ילך תלמיד חכם בקומה זקופה וגרון נטוי בעניין שנאמר ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים. ולא יהלך עקב בצד גדול בנחת כמו הנשים וגסי הרוח כעניין שנאמר הלוך ומפוף תלכנה וברגליהם תעכסנה. ולא ירוץ ברשות הרבים כמרגג משוגעים. ולא יכפוף קומתו כבעלי חמוטרת. אלא מסתכל לממה כמו שהוא עומד בתפלה. ומהלך בשוק כאדם שהוא מרוח בעסקיו. גם ממהלכו של אדם ניכר אם חכם ובעל דעה הוא או שוטה וסכל. וכן אמר שלמה בחכמתו הנם בדרך כשהסכל הולך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא. הוא מודיע לכל על עצמו שהוא סכל: **ט** מלבוש תלמיד חכם מלבוש נאה ונקי. ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיוצא בהן. ולא ילבש לא מלבוש מלכים כגון בגדי זהב וארגמן שהכל מסתכלין בהן. ולא מלבוש עניים [ז]שהוא מבזה את לובשיו אלא בגדים בינונים נאים. ולא יהא בשרו נראה מתחת מדיו בגדי הפשתן הקלים ביותר בעצמים במצרים. ולא יהיו בגדיו מחובין על הארץ כמו בגדי גסי הרוח אלא עד עקבו ובית יד שלו עד ראשי אצבעותיו. ולא ישלשל טליתו מפני שנראה כגסות הרוח אלא בשבת בלבד אם אין לו להחליף. ולא יגעל מגעלים ממולאים טלאי על גבי טלאי

ביומות

א פוס"ש פיקון ג' ותבון כמה מקנה ומכה פטנה פ"ב: ב כרכות פ"ה ופ"ט: ג פור פ"ם פר כ:

לחם משנה

פרק נגמרת נפרק פלו מוסרים מפי דמרין כפ"ק דמגילה מפוס דקאמר פיט מפסר עמי מעמם דכן סיס דרכו לעולם וס"ב דוחק הוא לעולם סיס נרין לנלות וסיס לו כעם עמה וכפ"ק דמגילה לו פרין גמרא כדמרין נמדרים מפוס דמעמם ליס עם ומקום וכו' מעמם כמלין דעגמא פס"ם פקיון מלי מעמים. פ"ג כיון דהוס עובדא דמכם ליס ליס לגמרא דהכי סוס מעמר אבל לענין הדין מם וחא פיכא דכמלי דעמעים לפיט מלין לו כעם עמה וליס נרין לנלוסה מוסר כדאמרינן נמדרים מם נרין לנלוסה לפיט כמלי דעגמא מוסר. וכן פסור כפ"ם פיקון ר"מ כמב שני פירלים. אבל פיכא לאמוסי כדבר פסור שכמב ר"ל אבל בענייני מעמים יכול לעסר עמה כדי לאכרנה מפוסו כדאיתא בר"ם פרחים רבי נסנא על מוסי פורים דרב שמעיה דעם הנסן וחם ליס לו כעם עמה פלינין לפור לעמם עד שיפיקנה וכו' דהיכי קאמר כדאיתא בפרק הרואה דעמעמ דהא דר"ב פירש בענייני מעמים וליס כן דהא בגמ' כפ"ק דמגילה מוקי לס בכל מילי אלא פלינין לנלוס והוא כמב וחם ליס לו כעם עמה וכו' דעמעמ דהא דרב נסנא פירש בגלא לרי אלא בענייני מעמים דהא דרב דלנלוס בר מילתא דמכמינא. ואולי ר"ל דקו"ל לעזר דעגמא דעמעי בפ"ק דמגילה בה דרב דלנלוס דהוי סדין דמלי לענייני בענייני מעמים ולא נרין לנלוס וחא דעני בנמרים בענייני מעמים ס"ה דמלי לענייני דלנלוס לנלוס ולא כדכמינא לעיל דאמ"ם עמני מסרוגים אמם לו מלי לענייני בחלש פונדא מלי דמעני בחברים אלא מלי לענייני נחא מלי דעני נחא ותמוס מכי מוקי מה דרב נסנא בענייני מעמים דהוי כלליו עני מרגלא בענייני מעמים. ר"ל דהוא מוכר לנלוס אמם ים לעמוס על רבינו מרן לו כמב מירולא אלא לאמן נין הכיא דיחוגו כן דהכלה לסיכיל דר' אלעזר אבל כיון דלאמר בגמרא כתר הכי לליעם דר' יחוגו כן דהכלה מוכר רבינו יחוגו

מגדל עוז

כיון. זה מפוסם פ"ק דמגילה (דף כ"ז) ומיהיס לו כמה דוכמי: ו ויתרחק מכל אדם כו' עד כי אלא שלא יתרחק. זה מלמוד ערוך בגמ' כרכות פרק הרואה (דף פ"ג) מפוס לו אל תקל ראשך ואל תגע בכל פרוחה רב אלעם ר"ל בחלמוד. וחפ"ש בגמרא נחפשתא לפ"ה נכמבה כן בגרסא לפרדים ובכוכה כמ"ם פקיון מילי דעגמא. פ"ג כיון דהוס עובדא דמכם ליס ליס לגמרא דהכי סוס מעמר אבל לענין הדין מם וחא פיכא דכמלי דעמעים לפיט מלין לו כעם עמה וליס נרין לנלוסה מוסר כדאמרינן נמדרים מם נרין לנלוסה לפיט כמלי דעגמא מוסר. וכן פסור כפ"ם פיקון ר"מ כמב שני פירלים. אבל פיכא לאמוסי כדבר פסור שכמב ר"ל אבל בענייני מעמים יכול לעסר עמה כדי לאכרנה מפוסו כדאיתא בר"ם פרחים רבי נסנא על מוסי פורים דרב שמעיה דעם הנסן וחם ליס לו כעם עמה פלינין לפור לעמם עד שיפיקנה וכו' דהיכי קאמר כדאיתא בפרק הרואה דעמעמ דהא דר"ב פירש בענייני מעמים וליס כן דהא בגמ' כפ"ק דמגילה מוקי לס בכל מילי אלא פלינין לנלוס והוא כמב וחם ליס לו כעם עמה וכו' דעמעמ דהא דרב נסנא פירש בגלא לרי אלא בענייני מעמים. ואולי ר"ל דקו"ל לעזר דעגמא דעמעי בפ"ק דמגילה בה דרב דלנלוס בר מילתא דמכמינא

פ"ו ב מצות עשה להדבק בחכמים וכו' עד בבל סיני חבור. כפוף כמוהו (דף קי"ט):

ג מצוה על כל אדם לאהוב וכו' והסתכבר בקלון חבירו וכו'. כפרק ג' לסוטה:

ד אבל המכה את חבירו אע"פ שאינו רשאי. מפני שהוא עובר מפוזם לפ"ע דמלכות מלכות פ"ע שאינו רשאי לעשות מלכות אחרת בלא רשות מלכות אחרת. ומה שהוא

מו"ר קלוניסוס קלמן הלוי רבשטיין נצ"ל

פרשת קדושים

וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם (וגו') (יט, ב-ג). ופירש רש"י ז"ל: מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה. קדושים תהיו, הוו פרושים וכו'. ודברי רש"י צריכים ביאור: מה מלמדינו בזה שפרשה זו נאמרה בהקהל. ועוד, מסתמא כל המצוות הנוהגות בכללות ישראל נאמרו בהקהל.

ונראה בזה, דהנה **הרמב"ם** כתב בהלכות דעות (פ"ו ה"ח) אם איש הישראלי דר באיזה מקום שיש בו דעות רעות ומנהיגים לא טובים, צריך לברוח מן המקום ההוא, וצריך לילך ממקום למקום וממדינה למדינה עד שיבוא למקום תורה ודעות ישרות ומנהיגים טובים, שם יקבע מקום מנוחתו. ואם אינו מוצא שום מקום אשר ייטיב לו, צריך להתבודד במדברות וביערות כדי שיברח מדעות רעות ומאנשי רשע.

והאמת הוא שכן צריך האדם לברוח ליערות ולפרוש עצמו מן המון־עם כדי שינצל מדעות רעות וממעשים רעים[א], אך זאת אינו מועיל אלא להנצל מן הדברים המעכבים עבדות השי"ת, אבל להשיג הקדושה העליונה אינו זוכה עד שידבק עצמו אל אנשי השם עובדי ה' באמת ולהשתתף עמהם יחד בעבודה רבה הן בתפילה והן בלימוד התורה, ועיקר המצוות הכל יהיה בכנסיה יחד עם מבקשי ה', ואז יוכל להשיג הקדושה העליונה[ב]. ולפי רוב העם המתקבצין יחד לעסק עבדות ה' כן שורה עליהם הקדושה עליונה, כמו שאמרו חכמי המשנה

הערות והשוואות

[א] וכך כתב רבינו לעיל בפרשת יתרו (בדיבור הראשון) על משה רבינו ע"ה, ש"אף שיתרו נתן לו אשה (שמות ב, כא) וממון הרבה (עיין זוה"ק פרשת שמות דף כא ע"א) עזב את הכל והלך לרעות את צאן יתרו אחר המדבר (שם ג, א) כדי שיתבודד שם בעבודת השם יתברך". וכמו שכתב רבינו בחיי בפרשת שמות (ג, א) ש"אחז משה רבינו האומנות הזה כמנהג הצדיקים הראשונים, כי כן מצינו בהבל הצדיק, גם באבות העולם, גם בשבטים. והטעם, כדי שיתרחק מן הישוב שהוא עלול אצל החטא; ועוד, כדי להתבודד בנבואה". ועיין גם בכלי־יקר שם. ובזוה"ק (שם) איתא: "...ראה ברוח־הקודש שאותו מדבר היה קדוש ומוכן לקבל עול מלכות שמים עליו; מה עשה? - הנהיג את הצאן אחר המדבר". [וראה עוד מה דאיתא במדרש תנחומא פרשת שמות (פיסקא יד) על הפסוק "וַיְנַהֵג את הצאן אחר המדבר" (שמות ג, א): "אמר רבי יוחנן, למה היה רודף למדבר? - לפי שראה שישראל נתעלו מן המדבר, שנאמר (שיר השירים ג, ו; ח, ה): 'מי זאת עולה מן המדבר'; עלייה מן המדבר, התורה מן המדבר, המן והשליו מן המדבר, המשכן מן המדבר, השכינה מן המדבר, הכהונה ומלכות מן המדבר, הבאר מן המדבר, עניני כבוד מן המדבר - לפיכך 'וינהג את הצאן אחר המדבר'"]. ובספר סור־מרע ועשה־טוב (ריש חלק 'ועשה־טוב') כתב, "שמצינו הבעלי־זוהר שהיו הולכי מדבריות בהרים בטורי קרדו [בהרי ארדט (בראשית ח, ד)] במקומות ממש לא עבר בהם איש... ופשטו עצמם במדבריות מן כל עניני עולם, והמשיכו עליהם רוח־הקודש בשירות ותשבחות דדוד מלכא...; צא ולמד מפרישות רבי שמעון בן יוחי וחביריו... וכן מעשה דרבינו האר"י ז"ל - פרישות היה לו... ובימינו - אבותינו ספרו לנו ממעשיות דהבעל־שם־טוב ז"ל קודם התגלותו פרישותו במדבר בהרים; וכל ספר הזוהר ממש נעשה במדבר...", עיי"ש עוד באריכות. ובמאמרי בעל התניא (תקס"ה, עמוד קצב) כתב: "כל האבות היו רועי צאן... בכדי שלא יטריד אותם עניני עולם־הזה...; וכאשר היו רועי צאן בשדה, לא היה להם שום טירדא מעסקי עניני עולם־הזה, רק היו מתהלכים לפני ה' כל הימים בהתקשרות אמיתי בביטול תמידי להיות בחינת מרכבה ממש...", עיי"ש. [ב] עוד כתב רבינו במעלת השתתפות האדם עם הציבור בעבודת השי"ת לעיל בפרשת משפטים (ד"ה ועבדתם), וז"ל: "...התורה הקדושה מלמדת אותנו איך לעבוד את השם יתברך. והן אמת באיזה בחינה שיהיה שאדם עובד את השם יתברך, אם כוונתו לשמים בוודאי הוא מקובל לפני השי"ת; אך עיקר עבדות ה' הוא שישתתף האדם עם הציבור בכל (ה)עניני העבודה, הן בתורה והן בתפילה, ולא בד בבד... רק צריך שישתתף עם הציבור; ובפרט בשעת התפילה צריך כל אדם ליזהר מאוד מאוד להתפלל עם הציבור יחד (עיי"ש בהערה פד), ואם מתפלל עם הציבור יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו; ועל ידי תפילת

(נרטס מט:) לפי רוב הקהל כך הן מברכין, כי לפי רוב הקהל כן משיגים הקדושה עליונה, שברוב עם הדרת מלך[ג] (משלי יד, כח)[ד]. אבל אם האדם ירצה לפרוש עצמו מן הציבור ולהתבודד עצמו להתפלל ביחיד, או לשום עיקר עבדות ה' הנעשה בכנסיה (יחד) [ביחיד] - בלתי אפשר שישיג הקדושה העליונה, ולא עוד אלא שיוכל לנטות חלילה מרוב גופי תורה אם יתבודד עצמו ויפרוש מן הציבור, כמו שאיתא בגמרא (פעניח ז.) על פסוק חרב אל הבדים (ירמיה נ, לו), ואיתא שם ולא עוד אלא שמתטפשים וכו', שאי אפשר לשום נברא להיות ביחיד זולת הבורא יתברך שהוא יחיד ומיוחד, וזהו 'אחד יחיד', שאינו אפשר לשום נברא להיות ביחיד אלא להבורא יתברך־שמו שהוא אחד יחיד ומיוחד, לכן צריך האדם לדבק עצמו עם עובדי ה' ולהיות בכנסיה יחד עמהם לכל עבודת הקודש[ה].

וזהו פירוש הפסוק: וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל כל עדת בני ישראל, ופירש רש"י מלמד שנאמרה פרשה זו (בהקהל) - פירוש, פרשה זו של קדושים תהיו - בהקהל, היינו שאי אפשר לאדם שיזכה אל הקדושה אלא אם כן שיהיה בכנסיה יחד עם הקהל בעבודת ה', מפני שרוב גופי התורה תלויין בה, דהיינו תפילה בציבור ודומיהן. וגמר אומר הכתוב קדושים תהיו - הוו פרושים, פירוש, שבפרשה זו נצטוו ישראל להיות קדושים, ויוכל האדם לטעות שהפירוש הוא קדושים תהיו, דהיינו שאם יתבודד עצמו ויפרוש עצמו מן הציבור יזכה אל הקדושה, לכן נתחכם רש"י ופירש קודם לזה מלמד שפרשה זו נאמרה בהקהל, דהיינו שאינו זוכה אל הקדושה אלא בהקהל עצמו עם הציבור מבקשי ה'; אבל מה שנצטוו. להשמר מן הדברים המעכבים לעבודת ה' כנ"ל - לזה טוב התבודדות, ולזה מדייק רש"י מלמד שפרשה זו של קדושים נאמרה בהקהל, זו דווקא[ו].

וזהו שאיתא במדרש רבה (ויקרא כד, ט) קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתי למעלה מקדושתכם. פירוש, יכול כמוני, שהאדם ירצה להתבודד להיות ביחיד ויסבור שעל ידי זה ישיג הקדושה העליונה; תלמוד לומר כי קדוש אני - קדושתי למעלה מקדושתכם, שאין זה אלא בהבורא ברוך־הוא

הערות והשוואות

ציבור יכולים לבטל כל הגזירות קשות ורעות רח"ל" (עיי"ש בהערה פה). ועיין בהערה הבאה. וראה עוד מה שהאריך התניא באיגרת־הקודש (סימן כג) אודות הצורך להשתתף בעסק התורה והמצוות עם הציבור. [ג] וכן כתב רבינו לעיל בפרשת ויחי (ד"ה הקבצו), וז"ל: "כל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט ע"א), ובוודאי אם יש יותר מעשרה בוודאי יש יותר גילוי שכינה". ועיין מה שכתב בזה האור־החיים פרשת תרומה (שמות כה סוף פסוק ט). וראה לשון רש"י בפרשת בחוקותי (ויקרא כו, ח - מתורת־כהנים שם): "אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה". ועיין במגן־אברהם סימן צ (ס"ק טו), שאפילו אם יכול אדם להתפלל בביתו בעשרה, מכל מקום ילך לבית הכנסת משום 'קְרַב עַם הדרת מלך'. [ד] ולעיל בפרשת משפטים (הנ"ל בהערה ב) הביא רבינו ביאורו על פסוק זה, לרמז ש"על ידי תפילת ציבור יכולים לבטל כל הגזירות קשות ורעות רח"ל... - פירוש, כשנאספין הציבור יחד להתפלל אזי הם מבטלים כל הגזירות קשות ומביאים את המלך מלכו של עולם לידי החזרה, שחחר ממה שגזר על בני ישראל ח"ו איזה גזירה קשה ואמר הדרי בי ממה שגזרתי עליהם, זהו ברוב עם הדרת מלך, פירוש, אם נאספים רוב עם יחד בתפילה - אזי הדרת מלך, הקב"ה אומר הדרי בי ממה שגזרתי עליהם, וממשיכין על כנסת ישראל ע"י תפילתם השפעות טובות". ועיין עוד במובא שם (בהערות פו-פח). [ה] ולעיל בפרשת וישלח (ד"ה ויקם) - לאחר שהקדים הא ד"על כל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט ע"א), כי ברוב עם הדרת מלך, וכל דבר שבקדושה יותר טוב לעשות באגודה מלעשות יחידי" - כתב רבינו עוד, ש"אף כשיש להצדיק התבודדות ומתפלל ביחידי יוכל להרים עצמו יותר ולעלות במעלות יותר מבהתפללו ביחד עם שאר העם, אעפ"כ יוכל להיות עליו קטרוג ויוכל ח"ו ליפול למטה; אמנם בעשות הדבר שבקדושה באגודה, אזי אין עליו קטרוג. והא ראיה, שאף שהצדיק מתפלל ומרים עצמו בעולמות העליונים, אעפ"כ אינו יכול לומר קדושה בפחות מעשרה". [ו] בכמה מקומות דיבר רבינו על אודות מעלת ההתבודדות הרצויה: לעיל בפרשת מצורע (ד"ה ויצא) כתב: "בוודאי כשאדם מתבודד לבדו יוכל לפשפש במעשיו היטב ולשבר לבו באמת בהכנעה גדולה...". ובפרשת שמות (ד"ה ומשה היה) ביאר, שעל ידי שהאדם מתבודד ומדקדק היטב בכל עניניו ומשגיח על עצמו בכל תנועה ותנועה וגם לבו יהא "בוער כאש להבה בהתלהבות והשתוקקות להבורא יתברך־שמו, אזי יוכל לבוא... לידע מאלהותו

לבדו שהוא יחיד ומיוחד, אבל אם האדם ירצה להמשיך עליו קדושת הבורא ב"ה - אי אפשר אלא בהקהל יחד לעבדו שכם אחד, כנ"ל.

עוד על פסוק הנ"ל: **וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם** (יט, ו-ג). איתא במדרש רבה (ויקר"ר כד, ד): אמר הקב"ה למשה, לך אמור לישראל: בָּנַי, כשם שאני פרוש כך תהיו פרושים, כשם שאני קדוש כך תהיו קדושים, הדא הוא דכתיב קדושים תהיו.

המדרש הזה תמוה מאוד: א', הלא הקב"ה אינו בא בטרוניא עם בריותיו ח"ו (עבודה זרה ג.), וכי אפשר לאדם להיות קדוש כה'. או איך אפשר לכל עדת בני ישראל להיות פרושים, ובפרט איך אפשר להיות פרושים כהקב"ה כביכול.

ונראה לפרש על פי פשוטו, דהנה דרכי השם יתברך שצריך האדם לילך בהם לעבודתו יתברך־שמו הם הרבה, אבל העיקר עבדות ה' הוא מאהבה (עיין זוה"ק ומ"מ רפז.), כדי שיוכל לבוא על ידי זה לדביקות בהשי"ת[ז]. והנה יש בני אדם שסוברים שדרך עבודה להשם יתברך להגיע לדביקות הוא בהתבודדות, בהתבודד עצמו חדר לפנים מן החדר ולומד שם ואינו מדבר לשום אדם בעולם ואינו מתראה לשום אדם, שזה הוא עיקר עבודה לבוא לדביקות. אבל זה אינו אמת גמור, כי יוכל להיות שיתבודד עצמו כמה שנים ולא ידבר לשום אדם כלל ולא יבוא לאמת כלל. וכך שמעתי פעם אחת מאדומו"ר הרב המפורסם מו"ה אלימלך מליזענסק זצוק"ל פירוש על פסוק אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה' (ירמיה כג, כד), שאמר הוא ז"ל, רצ"ל שאם יתבודד אדם עצמו בחדר מיוחד בסתר ויהיה סבור שזה עיקר עבודה - אבל הקב"ה אמר ואני לא אראנו, רצ"ל שגם אני כביכול לא אראנו בו[ח].

רק עיקר העבודה הוא שיתחבר אדם עצמו עם בני ישראל צדיקים וכשרים, ועל ידי זה יוכל לבוא לעבודה להשם באמת ללמוד ממעשיהם הטובים[ט], כי העיקר הוא התבודדות המחשבה,

הערות והשוואות

יתברך באמת לאמיתו". ולקמן בפרשת מטות (ד"ה ואנחנו) כתב, כי בעת התבודדות האדם והתקשרותו בהשי"ת - על ידי השתוקקותו אליו יכול להגיע למדריגה גבוהה עד כדי ביטול חושיו. [ודע, כי בגוף ענין ההתבודדות בחינות־בחינות יש, ותמצאם מפוזרים בדברי רבינו בכמה מקומות, ומהם לעיל בפרשת וישב (ד"ה ויוסף הורד) ובפרשת ויחי (ד"ה בסודם) ובפרשת משפטים (ד"ה ועבדתם, מובא בפרשת רשלח הערה עג) ובפרשת תרומה (בדיבור הראשון, מובא לקמן בהערה יב) ולקמן (בדיבור הבא, ועיי"ש בהערה יא) ובפרשת שופטים (ד"ה או יאמר והיה) ובפרשת כי תצא (ד"ה כי יקרא), ואכמ"ל].

[ז] וכך כתב רבינו לעיל בפרשת אחרי (בדיבור האחרון): "הנה זה ידוע שעיקר עבודת האדם להבורא ב"ה הוא מאהבה, כי לית פולחנא כפולחנא דרחימתא, כן איתא בזוה"ק פרשת ויחי (דף רטז ע"ב) שעיקר העבודה הוא האהבה; הגם שצריך להקדים מדריגת יראה קודם מדריגת אהבה, אבל אינו עבודה עיקרית, רק עבודת אהבה היא העיקר...", ועיי"ש עוד. וראה גם במובא שם (בהערה מו). [ח] גם לקמן בפרשת שופטים (ד"ה או יאמר והיה) הביא רבינו את "מאמר הקדוש אדומו"ר מו"ה אלימלך זצוק"ל אשר אמר כי אם יסתר איש במסתרים הרחק מאדם ויתבודד לבדו ללמוד יומם ולילה בתורה ויקיים מן הבא בידו אשר ימצא כתוב ובלי רב וחבר - הנה איש אשר כזה יוכל להיות במחשך מעשיהו כל ימיו ולא יגה עליו אור נעימות השם יתברך ולא ידע את ה'". ועיי"ש עוד. ובתפארת־שלמה פרשת בחוקותי (בדיבור האחרון) ופרשת וילך (ד"ה ויכתוב משה) כתב שהרבי ר"א אמר זאת על אדם אחד שחשב לנהוג כן [ובפרשת בחוקותי כתב זאת בשם רבינו, אך לפנינו לא נמצא כן בדבריו], עיי"ש. ובחומש היכל־הברכה [להרה"ק מקאמרנא ז"ל] פרשת וירא (דף קטז ע"א) תיאר כיצד היה המעשה, וז"ל: "מעשה היה שבא צדיק אחד ממדינה רחוקה שהיה דרכו להיות סגור ומסוגר ולא דיבר עם שום אדם והיה מעוטף בטלית ותפילין ובפרישות מכל הנאות ולומד תורה יומם ולילה והיה צדיק, וכששמע את שֶׁמַע רבינו הקדוש אור עינינו רוח אפינו מהר"ר אלימלך מעניני מופתים נפלאים ורוח הקודש ומדריגות נפלאות שלו היה מתמה ובא לבית מדרשו של רבינו, ורבינו צפה ברוח קדשו ויצא לנגדו מביתו לבית המדרש שלו ונתן לו שלום בסבר פנים יפות ואמר לו אם יסתר איש במסתרים אז ודאי אני לא אראנו השם צבאות, והצדיק הזה תמה כי לא היה מכיר אדם שם ושום אדם לא הכיר מהותו וענינו בכל מדינה זאת, ודיבק נפשו לרבינו והיה מגדולי תלמידיו". וראה עוד בנוצר־חסד [להרה"ק מקאמרנא] על מסכת אבות (פ"ד מ"ד) ובספרו נתיב־מצוותיך נתיב אמונה (שביל ג אות טו).

לחשוב תמיד ברוממות אלהותו יתברך, הגם שהוא בתוך קהל רב ידבק מחשבתו תמיד בהבורא יתברך, כמו שכתב **בעל חובת הלבבות** בשער (הפרישות) [אהבת ה' (פרק ג)] כי עיקר הפרישות הוא שידמה אדם בעצמו כשהוא בבית מלא בני אדם כריק מהם[י], רצ"ל שידבק עצמו במחשבתו בהבורא ברוך־הוא שכמעט לא יֵדַע שיש כאן עמו שום אדם, ובפרט בעת התפילה צריך אדם לבוא לדביקות גדול עד שלא יְדַמֶּה בעצמו שיש כאן שום בריה רק הבורא ברוך־הוא[יא], וזהו עיקר התבודדות[א], וגם בעת דַּבְּרוֹ עם בני אדם פחות[י] הערך לא יתערב נפשו עמהם, רק יהיה פרוש במחשבתו מהם ויחשוב ברוממות אלהות[ו] יתברך[יב].

וזהו פירוש הפסוקים הנ"ל: שפרשה זאת נאמרה בהקהל דווקא לכל עדת בני ישראל קדושים תהיו, רצ"ל פרושים תהיו, דהיינו הגם שתהיו בהקהל עדה קדושה ביחד, תהיו פרושים כל אחד לעצמו לדבק ולקשר עצמו במחשבתו בהבורא יתברך, ויהיה כאילו אתה לבד(ו) בלי שום אדם, כמאמר החכם הנ"ל שיהיה הבית מלא בני אדם כריק מהם כנ"ל. וזהו כוונת המדרש הנ"ל: כשם שאני פרוש, רצ"ל כמו שכביכול[ב] פרוש, הגם שהוא ממלא כל עלמין ומסבב כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה (מיקו"ז מיקון נז, לא:) אף על פי כן הוא מובדל מכל גשם, כן תהיו גם אתם, הגם שתהיו בתוך קהל־עם תהיו פרושים מהם, רק להיות דבוק בהשם

ביאורים

א) וזהו עיקר התבודדות - כי אף על פי שבפשיטות כשמתבודד צריך שלא יהיה שום אדם באותו בית, כי אפילו מחשבה של אדם אחר יכולה להפריעו, ואפילו צפצופי עופות יכולים לבלבלו, מכל מקום מדריגה יותר גבוהה היא כאשר הוא דבוק בהשי"ת כראוי עד כדי שיכול להתבודד גם בבית מלא כאילו אין שם איש, ושום דבר אינו מבלבלו מכוונתו הראויה בהתבודדותו (עיין בספר צוואת־הריב"ש פרק ו סימן ב, ובליקוטים־יקרים סימן קעה דף נו ע"ב, ובראשית־חכמה שער האהבה פרק ג ופרק י). **ב) שכביכול** - עיין רש"י במסכת יומא (דף ג ע"ב

הערות והשוואות

[ט] וראה עוד מה שכתב רבינו לעיל ברמזי שיר השירים (בדיבור הראשון ובד"ה הגידה) במעלת אהבת חברים ודיבוק חברים והדרך ללמוד ממעשיהם הטובים. ועוד כתב לקמן בפרשת שופטים (הנ"ל בהערה הקודמת), ש"כבר מנו חז"ל במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פרק ו משנה ה) שמהם הוא שימוש חכמים ודיבוק חבירים, ואמרו בזוהר כי תצא כי אלמלא צדיקי כל דור ודור המלמדים דרך ה' ועבודתו יתברך אי אפשר לאדם שיראה דבר אחד בתורה על בוריו ומצוה אחת על אמיתתה". עיי"ש עוד. [י] דברי רבינו אלה אכן כתובים בחובת־הלבבות בשער אהבת ה' [ולא בשער הפרישות כנדפס], אולם מעין זה איתא שם גם בשער הפרישות (פרק ג), בחֵלקו את סוגי הפרושים לשלש כתות, והכת השלישית הם האנשים הפורשים מן העולם בלבם ובמחשבתם בלבד, אולם כלפי חוץ משתתפים עם אנשי העולם בישוב העולם, כחרישה וזריעה, אף כי גם בזה כוונתם לעבודת הבורא יתברך, "והכת הזאת היא קרובה ביותר אל דרך התורה הנכונה והישרה יותר משני כתות הקודמות שביארנו". ועיין מה שביארו בספר חרדים (פרק סו אות צז) ובתורת־משה לחתם־סופר בפרשתנו (בדיבור הראשון) ובפרשת נח (ד"ה ויחל נח איש האדמה - השלישי) על פי דברי החובת־הלבבות.

[יא] וז"ל התולדות־יעקב־יוסף פרשת האזינו (עמוד תשכב טור א): "ואני שמעתי בשם מוהר"ן [הוא רבינו נחמן מהורודנקא] שנתן סימן מפסוק 'ואיש לא יעלה עמך' (שמות לד, ג), רצ"ל שידמה במחשבתו שהוא לבדו עומד ומתפלל לפניו יתברך ואין איש עמו שיהיה מתפאר לפניו. ודפח"ח". וכן כתב בספרו בן־פורת־יוסף ליקוטים (דף פח טור ד). וגם בדגל־מחנה־אפרים פרשת מטות (ד"ה החלצו מאתכם) הביא כן בשמו, וכלשונו: "שמעתי ממחותני הרב הותיק המנוח מוהר"נ הרידנקיר ז"ל על פסוק ואיש לא יעלה עמך וכו'", עיי"ש. והוסיף: "וזהו גם כן הפירוש במקום שאין אנשים השתדל להיות איש (אבות פ"ב מ"ו), היינו שתשתדל להיות תמיד כמו במקום שאין אנשים". וכן פירש שם בפרשת אמור (ד"ה עוד ירמז - הראשון). ועיין עוד שם בפרשת שלח (ד"ה עוד ירמז - הראשון) ובפרשת האזינו (ד"ה ה' בדד ינחנו). וראה עוד מה שכתב בספר מגיד־דבריו־ליעקב [מהמגיד ממעזריטש זי"ע] (בליקוטים חדשים שבסוף הספר ד"ה ועץ החיים), וז"ל: "כשאדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו - בודאי הוא זריז ונזכר [אולי צ"ל ונזהר] בזה מאוד, מחמת שהוא מקושר מאוד במחשבתו בהבורא ברוך־הוא, אינו רואה ואינו שומע כי אם חיות הבורא ברוך־הוא שבכל דבר, כי הכל ממנו יתברך־שמו". [יב] וכן עולה מדברי רבינו לעיל בפרשת תרומה (בדיבור הראשון), שכתב כי "כשאדם רוצה לבוא באמת לאמיתו לעבוד הבורא ברוך־הוא באמת לאמיתו לייחד קודשא־בריך־הוא ושכינתא בכל עבודותיו, צריך לזה פרישות

יתברך ולא תתערבו בהם, בגשמיותם, ותהיו קדושים[יג].

או יאמר קדושים תהיו וגו' (יט, ג). כי שמעתי פירוש המדרש (ויק"ל כד, ט) שכתב קדושים תהיו יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני ה' קדושתי למעלה מקדושתכם, שמעתי בימי נעורי פירוש בשביל **הרב המפורסם מו"ה בער מראווני זצוק"ל**[יד], קדושתי למעלה - רצ"ל הקדושה של הקב"ה למעלה - היא מקדושתכם, רצ"ל שבני ישראל גורמים למעלה קדושה בכביכול על ידי מעשיהם הטובים, וזהו קדושתי למעלה היא מקדושתכם שאתם מקדשים עצמיכם למטה. כך שמעתי. ודפח"ח[טו].

ונראה לתת סעד לדבריו הקדושים, להבין מעט יותר דבריו הקדושים, דהנה הקב"ה ברא כל העולמות כולם בחכמה, כמו שנאמר (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך. והפירוש הוא כך: כי ספירת החכמה היא ראשונה לעולמות, כי כתר אי אפשר לדבר בו כלל וכלל[ג], כידוע **מספרי האר"י ז"ל**[טז], והחכמה היא נשמת כל העולמות עד נקודה

ביאורים

ד"ה כביכול). ג) **כתר אי אפשר לדבר בו כלל כלל** - לעיל בפרשת תולדות (ד"ה ויגש יעקב - הראשון) כתב רבינו כי "למעלה מחכמה ובינה [היינו בספירת כתר] אסור להרהר". ובפרשת תזריע (ד"ה או יאמר ואיש - הראשון) כתב כן על פי הגמרא במסכת חגיגה (דף יא ע"ב). ועיין עוד בפרדס רמונים להרמ"ק שער כג (פרק א דף ד טור ב ערך אין, ופרק יז דף לו טור ב ערך פלא). ובפרשת בא (ד"ה ויאמר ה'... החודש - הראשון) כתב,

הערות והשוואות

גדול מבני אדם - שלא יתחבר את עצמו לבני אדם שאינם הגונים, רק לצדיקי הדור לפעמים לראות עבודתם השלימה, ועיקר להתבודד במחשבתו תמיד להסתכל רוממות אלהותו יתברך־שמו". ועיין עוד בהערה הבאה. [יג] וכתב בקדושת־לוי פרשת וישלח (ד"ה ויאמר לא יעקב) כי בחינה זו, שהאדם "דבוק תמיד בהבורא ברוך־הוא אפילו כשהוא מדבר עם בני אדם" - נקראת 'ישראל'; והבחינה האחרת, שהאדם "דבוק בהבורא ברוך־הוא בעת שעוסק בעבודתו ובתורתו ובמצוותיו, אבל כשמדבר עם בני אדם אינו יכול לדבק מחשבתו להבורא ברוך־הוא" - נקראת 'יעקב', עיין שם. והנה רבו המאמרים בספרים הקדושים אודות הבחינה הנעלה יותר שהזכיר רבינו כאן, ונביא מהדברים בקצור אמרים. ונפתח בדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת עקב (דברים יא, כב) על הפסוק 'ולדבקה בו', וז"ל: "ויתכן שתכלול הדביקה לומר, שתהיה זוכר השם ואהבתו תמיד, לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם - אבל הוא לפני ה'". וכה כתב הדברי־משה בפרשת וירא (בדיבור הראשון): "שמעתי מפי הקדוש הבעל־שם־טוב ז"ל מה שאמר על מאמרם (ח)ז"ל (סוכה דף כא ע"ב) שיחת חולין של תלמידי חכמים (צריכים) [צריכה] לימוד, והוא, כי עיקר שלימות כל צדיק וצדיק הוא שלא יופסק הדביקות שלו מאתו אף רגע אחד; גם בכל דבוריו, כאשר יצטרך לדבר עם בני אדם דברים הצריכים לעניני העולם, יראה שידבר בענין שלא יפסק הדביקות חלילה..., וזהו כיון מאמרם ז"ל, שצריך ללמוד לדבר שיחת חולין המוכרחים לדבר שלא יופסק הדביקות, כנ"ל". וז"ל הנועם־אלימלך פרשת שלח (ד"ה או יאמר ושלח): "יש צדיק במדריגה עליונה מאוד שהוא דבוק תמיד ולא יטרידו שום טירדא, ואף שמדבר בדברים גשמיים ונראה לעיני אדם שהוא נפסק מדבקותו, אבל באמת אינו כן, אלא גם באלו הדברים הוא מכוון בהם כוונה עליונה". וכן כתב בפרשת מטות (ד"ה איש כי ידור) "כי כן דרך הצדיק, אף שהוא מדבר עם בני אדם בכל זאת נפשו קשורה למעלה בעולמות"; וראה שם מה שביאר בבחינה זו, וכן בפרשת וירא (ד"ה או יאמר - השלישי) ובפרשת ראה (ד"ה השמר לך). ובדגל־מחנה־אפרים פרשת וישב (ד"ה עוד י"ל - הראשון) כתב ששמע וראה מזקינו הבעש"ט זי"ע, "שהיה מספר מעשיות ודברים חיצונים ובהם היה עובד ה' בחכמתו הזכה והטהורה שהיה לו". וראה עוד מה שדיברו אודות בחינה זו בתולדות־יעקב־יוסף פרשת ויצא (עמוד פח) ובסוף הספר (עמוד תשלא) ובספרו בן־פורת־יוסף פרשת נח (דף כב) ופרשת ויצא (דף נה) וכן בספרו צפנת־פענח פרשת תרומה (דף צה), ובדגל־מחנה־אפרים פרשת וירא (ד"ה או יאמר - השני) ופרשת חיי שרה (ד"ה או יאמר ואברהם - השלישי) ופרשת כי תשא (ד"ה עוד י"ל - הראשון), וביושר־דברי־אמת (מהדורת ירושלים אות יט), ובספר סור־מרע ועשה־טוב השלם (ד"ה העשירי מדברי מהרח"ו) ובהוספות מוהרצ"א שם (אות לו), ובעוד ספרי קודש. וקצר המצע מהשתרע. [עוד דיבר רבינו בבחינה כעין זו שלפנינו - שלייחד את ה' בכל ענין ואפילו בדיבורים פשוטים מדריגה גדולה היא עד מאוד - לעיל בפרשת תולדות (ד"ה ערב בפסוק... ויגדל), וז"ל: "הנה הצדיקים גדולי הדור בבואם למדריגה גדולה ולהשגת המוחין - יש ביכולת בידם להעלות ניצוצות קדושים ממדריגות הנמוכים, לייחד את השי"ת בכל דרכיהם והנהגותיהם, ואף בדברים דברים

תחתונה שבתהומות הארץ[ד], וכל מי שרוצה לבוא להשגת אלהות ישיג חכמת אלהותו יתברך־שמו מכל הברואים שבעולם, ואפילו מבריה קטנה שבקטנות שבעולם יוכל לראות ממנה חכמת אלהותו יתברך־שמו, וממילא כשיסתכל האדם בחכמת אלהות שבכל הברואים שבעולם שכולם בחכמת אלהותו נבראו והם חיים וקיימים בחכמתו יתברך־שמו שנתן חיות להיות להם קיום בעולם - (ו)על ידי זה יוכל לבוא לחכמה עילאה, להיות דבוק בהחכמה עילאה[יז], ולמשוך משם כל השפעות טובות[יח], דהיינו פלאות החכמה, כי משם (באה) [באות] כל השפעות טובות חיי בני ומזוני,

כי החכמה תחיה וכו' (קהלת ז, יב).

נמצא כשאדם חוקר ודורש ומבקש מציאות אלהותו יתברך־שמו (וראה) [ורואה] שהכל דבוק בחכמה ומקשר חכמה תתאה בחכמה עילאה[ה] ועושה יחוד גדול בכל העולמות כנ"ל, זה הוא הצדיק אשר חָלַק לו ה' שכל ובינה לקשר גם נשמת בני אדם בהבורא ברוך־הוא, כי הוא דבוק בחכמה[יט], נמצא נקרא הוא כמו נשמה לעם בני ישראל; כמו כביכול בחכמתו

ביאורים

"שכתר בלתי אפשר להשיגו ולית מחשבה תפיסא ביה - להיותו דבוק באין־סוף". והביאור בזה, כי באין־סוף ברוך־הוא לית מחשבה תפיסא כלל, וכדאיתא בתיקו"ז בהקדמה שניה (דף יז ע"א), ומובא בדברי רבינו בפרשת בראשית (ד"ה בראשית - השני). ועיין עוד באריכות בביאורים לפרשת תולדות (אותיות קכב־קכג); ושם גם תמצא מבואר שאין בין כל לשונות רבינו שום סתירה, וכולם לדבר אחד נתכוונו, עיי"ש. ד) **והחכמה היא נשמת כל העולמות...** - כי החכמה היא המשפעת לכל הספירות (עיין בפרדס רמונים להרמ"ק שער כג פרק ח ערך חכמה). ולעיל ברמזי פורים (ד"ה ובכל מדינה) כתב רבינו ש"חכמה עילאה... היא רזא דמחשבה והיולי של כל העולמות". ובריש פרשת בראשית הביא הרמב"ן ש'היולי' הוא "יסוד דק מאוד אין בו ממש, אבל הוא כח ממציא מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכח אל הפועל". ועיין עוד ברמב"ן ריש פרשת תזריע, שבלעדי ההיולי תחסר הצורה בחומר. וראה עוד בעץ חיים שער מב (פרק א דף פט טור ב). [ועיין גם בדברי־חיים חלק א פרשת בלק (בדיבור האחרון) וחלק ב פרשת פרה (בדיבור הראשון)]. ה) **ומקשר חכמה תתאה בחכמה עילאה** - רצ"ל שהוא מקשר בחינת חכמה התחתונה שבעולם הזה עם בחינת החכמה העליונה שבעולמות העליונים, והיינו על ידי שהוא מתבונן שכל החכמה התחתונה היא טיפי חכמה שנטפו מהחכמה העליונה (עיין בן־פורת־יוסף

הערות והשוואות

פשוטים כדבר איש אל רעהו - כנרמז בפסוק 'בכל דרכיך דעהו'". ועיי"ש עוד, וכן בדבריו מפרשת יתרו המובאים שם (בהערה צו). וראה עוד מה שכתב בפרשת נח (בדיבור הראשון): "יש מדריגת צדיק, שהולך בחכמה ודביקות לקיים בכל דרכיך דעהו וכו', וזה הצדיק יוכל להתחבר את עצמו עם כמה בני אדם, מחמת שהילוכו בקדושה ובחכמה בדביקות גדול, והגם שמתחבר את עצמו עם אנשים אינם מבלבלים מחשבתו, כי הוא קשור בחכמה עילאה ודביקות בבורא יתברך־שמו". [יד] הוא הרבי ר' בער [המגיד] ממעזריטש. [טו] בספר ליקוטים־יקרים (מהדורת תשל"ד אות רכח) מובא פירוש זה. וכן בספר אור־תורה פרשת קדושים (מהדורת קה"ת סימן קיב) ובספר אור־האמת (מהדורת זיטאמיר דף לג ע"ב ד"ה וידבר). [טז] בעץ חיים שער מב (פרק א דף פט טור ב) מבואר שהחכמה היא ספירה ראשונה; ובשער א (ענף ה דף יד טור ד) מבואר שהכתר אי אפשר לדבר בו. [יז] גם לעיל בפרשת ויקרא (ד"ה דבר) כתב רבינו ש"צריך האדם להתבונן גם מכל הנבראים הגשמיים שאין בירה בלא מנהיג, ולמצוא מכולם אור מלכותו יתברך... ועל ידי כן הוא בא לתשובה ודביקות גדול בחכמה עילאה", עיי"ש. ועיין עוד בדבריו מפרשת ויצא ובדברי התניא בשער היחוד והאמונה המובאים שם (בהערה כד). [יח] ולעיל ברמזי פורים (ד"ה ובכל מדינה) כתב רבינו שצדיק אשר "מתדבק ביראה עילאה ובחכמה עילאה ומקשר את עצמו לשרשו על ידי קדושתו וטהרתו, ועל ידי זה יוכל לפעול שֶׁיַּעֲשֶׂה נסים ונפלאות על ידו" - "צדיק אשר כזה, כל העמים מתפחדים ממנו ונותנים לו כבוד ויקר, כמו שראינו בעינינו כמה צדיקים אשר הגרים נתפחדו מהם מפני הידור קדושתם אשר היא ניכרת בפניהם מחמת דביקותם בחכמה עילאה, כמאמר הכתוב (קהלת ח, א) חכמת אדם תאיר פניו (עיי"ש בביאורים אות עז)". ועוד: "באמת המתדבק בחכמה עילאה ובבינה וה' קרוב אליו כי מתדבק עצמו לשרשו, וגם נענה בתפילתו בקראו אליו ונפעלים על ידו ניסים ונפלאות - איש אשר כזה באמת כל האומות נותנים [לו] תפארת ויקר, כאשר עינינו רואות בכמה צדיקי הדורות האלו גם כן". [יט] גם לעיל בפרשת וישב (ד"ה ויאמר אליהם) ביאר רבינו מיהו הצדיק אשר בכוחו לקשר נשמות ישראל לאביהם שבשמים, עיי"ש. ובגוף ענין קישור

מסורת המדרש

קדושים תהיו יכול כמוני ראה יבמות ה: תוד״ה כולכם. אר״י בשם ר׳ לוי ב״ר שם. תנ״י רשלח כ. יל״ש ישעיה תנט.

כָּמוֹנִי תַּלְמוּד לוֹמַר ׳רַק׳ לְשׁוֹן מְעוּט גְּדֻלָּתִי לְמַעְלָה מִגְּדֻלַּתְכֶם וְאָנוּ לְמֵדִין אוֹתָהּ מִפַּרְעֹה הָרָשָׁע שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מא, מ) ׳אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי׳ יָכוֹל כָּמוֹנִי תַּלְמוּד לוֹמַר (שם שם, שם) ׳רַק הַכִּסֵּא אֶגְדַּל מִמֶּךָּ׳ גְּדֻלָּתִי לְמַעְלָה מִגְּדֻלָּתֶךָ ←[וְהָדִין ׳קְדֹשִׁים תִּהְיוּ׳ יָכוֹל כָּמוֹנִי תַּלְמוּד לוֹמַר ׳כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי׳ קְדֻשָּׁתִי לְמַעְלָה מִקְּדֻשַּׁתְכֶם]וְעוֹד אָנוּ לְמֵדִין מִפַּרְעֹה הָרָשָׁע שֶׁנֶּאֱמַר (שם שם, מד) ׳וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה׳ יָכוֹל כָּמוֹנִי תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֲנִי פַרְעֹה׳ גְּדֻלָּתִי לְמַעְלָה מִגְּדֻלָּתֶךָ אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּשֵׁם רַבִּי לֵוִי מֵ׳אֲנִי׳

יודע אני שהבטחת ״והיית למעלה״ היא החלטית, והוסיף ואמר ״רק למעלה״, שאם לא כן — **יכול** — אני לטעות ולומר שהבטחת ה׳ לישראל היא ״והיית למעלה״ — **כמוני**, ותמוה הוא הדבר שח״ו אפשר כך (עיין ב״ר צ, ב.)! **תלמוד לומר** — בא הכתוב ללמדנו ולומר: ״רק״, **לשון מיעוט**, כלומר, **גדולתי** — האין סופית, היא — **למעלה מגדולתכם** — שאני מאציל ומקציב לכם, **ואנו למדין אותה** — את הדרשה הזו — **מפרעה הרשע, שנאמר** — שהוא אומר ליוסף: **״אתה תהיה על ביתי, ועל פיך ישק כל עמי, רק הכסא אגדל ממך״**, וכלומר, כשאני אומר לך ״אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי, מכאן — **יכול** — אתה לטעות שתהיה גדול — **כמוני, תלמוד לומר** — בא הדיבור הזה ללמדך ולומר: **״רק הכסא אגדל ממך״**, ולא אמר ״והכסא אגדל ממך״, אלא הוסיף ואמר ״רק״, שהוא לשון מיעוט, לומר: **גדולתי למעלה מגדולתך** — בכל דבר, הרי הדברים המפורשים בדברי פרעה לימדונו על הפרשה האמורה כאן, כי ״רק״ בא למעט מעצם הגדולה, וצריכים אנו לדרשה זו כלפי ה׳, אף שאין להעלות על הדעת שיהא ח״ו מה ומי שישוה לו, אלא ללמדנו ולהזכירנו זאת לעת גדולתנו, לבל נשכח אז שפלות ערכנו לגבי המאציל האין סופי;

והדין — זו הפרשה השניה, שלנו: **״וידבר ה׳ אל משה לאמר, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, כי קדוש אני ה׳ אלהיכם״**, לא אמר ״כי קדוש אלהיכם״, אלא הוסיף ואמר ״אני״, כי כשהוא אומר ״קדושים תהיו כי קדוש אלהיכם״ — **יכול** — אני לטעות ולומר שמצות ה׳ לישראל והבטחתו להם היא ״קדושים תהיו״ — **כמוני, תלמוד לומר** — בא הכתוב ללמדנו ולומר: **״כי קדוש אני ה׳ אלהיכם״**, ״אני״ — בא למעט ולומר: **קדושתי למעלה מקדושתכם.**

ועוד אנו למדין — גם דרשה זאת — **מפרעה הרשע, שנאמר: ״ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה, ומבלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים״**, ואף שיודע ורואה אני שפרעה הוא המדבר, הוסיף ואמר ״אני פרעה״, כי כשהוא אומר לו ״ומבלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים״ — **יכול** — אני לטעות שהוא אומר ליוסף אתה תהיה גדול — **כמוני, תלמוד לומר** — בא הדיבור הזה ללמדך ולומר: **״אני פרעה״**, ״אני״ — **גדולתי למעלה מגדולתך**, **״אף על פי שאמרתי לך ״אתה תהיה על ביתי״ וגו׳, שעשיתיך מלך על כולם, הזהר שתנהוג בי כבוד, והמליכני עליך ... שתהא אימת מלכותי עליך״** (במ״ר יד, ו.), הרי הדברים המפורשים בדברי פרעה לימדונו על פרשתנו כי ״אני״ בא למעט מעצם הגדולה, אף כאן — ״אני״, בא למעט מעצם הקדושה. ועוד יש לדרוש ממה שאמר: **״אני פרעה״**, כאשר — **אמר רבי יהושע** (״דסכניו״,

שֶׁל בָּשָׂר וָדָם אַתָּה לָמֵד ׳אֲנִי׳ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמָה ׳אֲנִי׳ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם עַל יְדֵי שֶׁאָמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף ׳אֲנִי פַרְעֹה׳ זָכָה לְכָל הַכָּבוֹד הַזֶּה לִכְשֶׁיָּבוֹא ׳אֲנִי׳ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (ישעיה מו, ד) ׳וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא׳ וּכְתִיב (שם מד, ו) ׳כֹּה אָמַר ה׳ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ (ה׳ צְבָאוֹת) אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין אֱלֹהִים׳ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

ב״ר שס), **בשם רבי לוי: מ״אני״ של בשר ודם**, כשמציין את כוחו ונאמנותו כמה הוא העניק מגדולתו ביד רחבה לזולתו — **אתה למד** — על — **״אני״ של הקב״ה: ומה ״אני״ של** — מלך — **בשר ודם, על ידי שאמר פרעה ליוסף: ״אני פרעה״** — וחלק לו כבוד מכוחו ונאמנות תשלום שכרו — **זכה** — יוסף מידו — **לכל הכבוד הזה, לכשיבא ״אני״ של הקב״ה** — לקיים את הבטחת שכרו לישראל, מכוח גדולתו ומדת נאמנותו האין סופיים, כמו שכתוב בו שהוא אומר ביד נביאו: **״ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבול, אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט״**, **וכתיב** — עוד שהוא אומר ביד נביאו: **״כה אמר ה׳ מלך ישראל וגואלו, (ה׳ צבאות,) אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים״**, שהוא מזכיר שתי פעמים ״אני״ בהבטחתו זו, ומציין לומר שהוא אלהי כל צבאות הנבראים, ראשון ואחרון, אשר מבלעדיו אין עוד, ובכך הוא מבטיח למלוך על ישראל ולגאלם, **על אחת כמה וכמה** — מה גדולה תבוא לישראל באותה גאולה, בהגלות מלכם להוכיח את ידו וגבורתו, ולהראות להם את **״אני ה׳ — נאמן ליתן שכר״** (רש״י עה״ת שמות ו, יב.)!

ספר שערי יראה

הרה"ג ר' שמעון יהודה שקאפ נבנ"ל

הקדמה

יתברך הבורא ויתעלה היוצר שבראנו בצלמו ובדמות תבניתו, וחיי עולם נטע בתוכנו שיהיה אדיר חפצנו, להיטיב עם זולתנו, ליחיד ולרבים בהה ובעתיד בדמות הבורא כביכול, שכל מה שברא ויצר היה רצונו יתברך רק להיטיב עם הנבראים, כן רצונו ית' שנהלך בדרכיו כאמור והלכת בדרכיו, היינו שנהיה אנחנו בחירי יצוריו, מגמתנו תמיד להקדיש כוחותינו הגופניים והרוחניים לטובת הרבים, כפי ערכנו, ולדעתי כל ענין זה נכלל במצות ה' של קדושים תהיו, דהנה במדרש ויקרא פכ"ד אמור על מקרא זה: יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני, קדושתי למעלה מקדושתכם, וביסוד מצוה זו של קדושה איתא בתו"כ: קדושים תהיו פרושים תהיו, והרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה האריך לבאר ענין פרישות האמור במצוה זו שהוא להתרחק מן הנאות ותענוגים יתירים, אעפ"י שהם מעשים שאינן אסורים לנו, ובציור מבליט אומר שאפשר לאדם להיות נבל ברשות התורה יע"ש בדבריו הק', ועפ"ז לכאורה דברי המדרש אינם מובנים, איך שייך בענין פרישות להתדמות להקב"ה שע"ז השמיענו הכתוב שלא כן רצונו ית', שהרי אומר יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, וביותר קשה להבין מה שמסיק קדושתי למעלה מקדושתכם, דבמובן זה עלינו להבין, דבאמת יש דמיון בהקדושה שה' דורש מאתנו לקדושתו ית', אלא שקדושתו יותר כוללת ומקפת, ואם נאמר דעיקר מובן הקדושה, שה' דורש מאתנו במצוה זו של קדושים תהיו להתרחק מן המותרות, קדושה זו אינה מתיחסת כלל לה' ית'. לכן נלענ"ד, שבמצוה זו כלול כל יסוד ושורש מגמת תכלית חייבו, שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל, שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה, הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו, וכמובן בכל הקדשות שהוא התיחדות למטרה נכבדה, והנה כשהאדם מישר הליכותיו ושואף שתמיד יהיו דרכי חייו מוקדשים להכלל, אז כל מה שעושה גם לעצמו להבראת גופו ונפשו הוא מתיחס ג"כ אל מצות קדושה, שעי"ז יטיב גם לרבים, שבטובתו לעצמו הוא מטיב עם הרבים הצריכים לו, אבל אם הוא נהנה הנאה מן סוג המותריות, שאינן דרושות להבראת גופו ונפשו, הנאה זו היא נגד הקדושה, שבזה הוא מטיב לעצמו לרגע לפי דמיונו, ולזולתו אין שום תועלת. ועפד"ז ענין מצוה של פרישות הוא תמצית מיסוד מצות קדושה, הנכרת בפועל בדרכי ההנהגה של האדם, אבל ברעיון ושאיפת הרוח מתרחבת מצוה זו גם על כל מפעליו ומעשיו של האדם גם בינו לבין המקום, וביחס זה מתדמה ענין קדושה זו לקדושת הבורא ית' באיזה דמיון קצת, שכמו שבמעשה של הקב"ה בהבריאה כולה, וכן בכל רגע ורגע שהוא מקיים את העולם, כל מעשיו הם מוקדשים לטובת זולתו, כן רצונו ית' שיהיו מעשינו תמיד מוקדשים לטובת הכלל ולא להנאת עצמו.

אמנם אב יאמר האדם להכניע את טבעו להגיע למדה יתירה עד שלא יהיה בנפשו שום מחשבה ושאיפה להיטיב לעצמו, וכל שאיפותיו יהיו רק להיטיב לאחרים, ובאופן כזה תהיה שאיפתו להגיע לקדושת הבורא ית', שרצונו ית' בכל הבריאה והנהגת העולם רק להיטיב לנבראים ולא לעצמו ית' כלל וכלל, שבהשקפה ראשונה היה אפשר לומר שאם יגיע אדם למדרגה זו יגיע לתכלית השלמות, ולכן הורו לנו חז"ל במדרש זה שלא כן הוא, שאין לנו להשתדל להדמות לקדושת הבורא ית' בצד זה, שקדושת הבורא למעלה מקדושתנו, שקדושתו ית' היא רק לנבראים ולא לעצמו ית', שלא נתוסף ולא יתוסף שום יתרון להבורא ע"י מעשיו שעשה ועושה, וכל רצונו ית' רק להיטיב לנבראים, אבל מה שרוצה מאתנו אינו באופן זה, שהרי הורה לנו ר"ע חייך קודמים, וגם רמזו לנו לפרש את המקרא, "ואהבת לרעך כמוך" בדרך שלילי מאי דעלך סני, לחברך לא תעביד, אבל בדרך חיובי ראוי לאדם להקדים את טובת עצמו, ועוד יש מקום שביסוד בריאת אדם נטע הבורא ית' בו תשוקת אהבת עצמו במדה גדולה מאד, שהרי אמרו חכמי האמת במטרת כל העבודה בזה"ל: רצה הא"ס ב"ה להיות מטיב הטבה שלמה שלא יהיה אפילו בושת למקבלים, עכ"ל קל"ת פתחי חכמה פ"ד, וענין זה מבהיל שעד היכן מגיע כח אהבת עצמו שרוצה אדם בקב שלו יותר מקבין שינתן לו אף מיד הקב"ה אם יהיה מתנת חנם, מזה מובן שמדת אהבת עצמו היא רצויה בעיני הקב"ה רק צדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה. ולדעתי, הנה מלבד כל הרעות והחטאים שהעולם מלא מהם לרגלי מדה זו של אהבת עצמו, הנה גם לנסיון העושר תצטרף מדה זו להכשילו עד התהום כמ"ש פן אשבע וכחשתי, שלרגלי גודל תשוקת האדם בקב שלו, הנה אם חננו ה' בעושר ויהיה מאמין באמונת האמת שהכל של הקב"ה הרי הוא עני באמת, ומה שיש לו אינו שלו, אבל אם יכפור בה' אז הכל שלו והוא עשיר ממש לפי דעתו, וע"כ למלא תשוקתו לזכות בעשרו, הוא מתרגל לכפור בה' ואז ממלא תאותו בשלמות, וכן אפשר להרגיש ענין זה גם בקנין העושר היותר גדול שהוא קנין החכמה, למרגיש בה, שאם לא ישתדל האדם לפי ערך מעלתו בקנין תורה להשיג חכמת היראה והאמונה הטהורה, אז יש מקום להכשל ע"י התגברות מדת אהבת עצמו, וכמו שמדה זו גורמת לרעה על כל העוסקים בחכמות חיצוניות, שלעומת שהיה ראוי שיתוסף מראה ע"י התרחבות ידיעתם במעשה ה', וכאמור השמים מספרים כבוד ה', הנה הם נופלים ויורדים למטה, שאם יאמינו שכל חכמתם וקנינם לא להם הוא, הרי אז אבדו כל עשרם, ורק ע"י הכפירה יתעשרו, כי כל מה שיתרונם בהם הכל להם הוא, ואז יש להם להתגאות בקנינם, ועד"ז יש לבאר האמור ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, היינו שאין לשמוח במתנת